

הישיבה המאתיים-ושבע של הכנסת העשירית

יום שלישי, י"ט בסיוון התשמ"ג (31 במאי 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

(שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 5). התשמ"ג—1983: צו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 6). התשמ"ג—1983: צו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 4). התשמ"ג—1983: צו מס קנייה על טובין (תיקון מס' 6). התשמ"ג—1983.

כן הונחה הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (שירותי עבודה חיוניים של רופאים בשירותי הבריאות), התשמ"ג—1983, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ב. שאלות ותשובות

שר המשפטים מ' נסים:

1—2. קראתי את הסטנוגרמה של ישיבת בית-המשפט, ואומנם התברר שכבוד השופט דב איתן אמר את הדברים כפי שצוטטו עליידי חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

עלי להביע מורת רוח מדברים אלה. מעמדו של השופט מחייבו שיהג מידה גדולה של ריסון בהתבטאויותיו, משום שהציבור מייחס רצינות וחשיבות למוצא פיו. כמו לפסקיו. כל שכן עליו להישמר שדבריו לא יהיו מקור והשראה לציבור לשימושי לשון פסולים, או אפילו מעבר לכך. אני גורס שכבוד השופט איתן, בהתבטאויותיו כמצוטט בשאלתא, לא עמד בנורמה זו, ויש להצטר על כך.

3—5. הגיעו אלי תגובות על דברים אלה מחוגים שונים, לרבות ממערכת השיפוט, ובראשה נשיא בית-המשפט העליון. הכול הביעו את מורת רוחם מהתבטאויותיו של כבוד השופט איתן.

שר התקשורת מ' צפורי:
מה עושים?

שר המשפטים מ' נסים:
זכות השאלה הנוספת היא לחבר הכנסת.

ג. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו

לעמוד על כמה מן הנושאים שמשרד המשפטים עוסק בהם אולי ביתר הדגשה, וראש לכול אבקש לפתוח בנושא החקיקה. זה מכבר אני שומע טענות, שאולי על פניהן הן מוצעות, שאין הממשלה מזינה את הכנסת כדי דברי חקיקה. הייתי רוצה שהכנסת תדע מה הם תנאי העבודה ויכולת הקיבול של משרד המשפטים בנושא זה, וגם שנרע את הפרוצדורה של הכנת חוק. אעסוק קודם בפרוצדורה.

לעתים חברי כנסת טוענים, בתחושה של פגיעה, מדוע הצעת חוק של ממשלה עוברת שלוש קריאות, והצעת חוק

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בעזרת ה', אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת הערות שר הכלכלה והתאומים הבין-משרדי לדין-וחשבון שנתי מס' 33 של מבקר המדינה לשנת 1982.

עוד הונחה החלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה למזכיר הכנסת, חברי הכנסת, כבוד שר המשפטים ישיב על שאלתא אחת. אני מזמין את שר המשפטים. בבקשה.

2733. דברי השופט המחוזי דב איתן על רשות השידור חבר הכנסת א' ויינשטיין שאל את שר המשפטים ביום י"ב בסיוון התשמ"ג (24 במאי 1983):
ביום 11 במאי 1983 פורסמו בעיתונות ידיעות שלא הוכחו עד כה על דברי כבוד השופט המחוזי דב איתן בנוגע לרשות השידור.

לפי ידיעות אלה אמר כבוד השופט, בין השאר: "אם כך משרדי רשות השידור נראים — כמו בסרטון הפרסומת שלהם — אז אני הייתי שורף את הכניין. אני עם העצבים שלי הייתי מייד לוקח גפרור ומדליק את הכניין".

לפיכך, אבקש מכבודו להשיב לי:

1. כיצד מתייחסות התבטאויות אלה לעבודתו של כבוד השופט המחוזי דב איתן כשופט?

2. כיצד מתיחס השר להתבטאויות אלה?

3. האם הגיעו לידיעת השר תגובות על התבטאויות אלה מחוגים שונים בציבור, ובכלל זאת ממערכת המשפט?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר המשפטים. אני מבקש משר המשפטים להישאר על הדוכן. אנחנו עוברים לסעיף הבא: סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנחתי היום על שולחן הכנסת סקירה על עבודתו של משרד המשפטים. בדבר עכשו אין בדעתי לחזור על סקירה זאת, ואפילו לא על תוכנה, אלא

חיוניים לחוק הנוזקין, וכן השלמה לחוק הנוזקין בעיקר בתחום שהוא חסר, נושא התרופות, הפיצויים, שהוא תחום חיוני עד מאוד. המשימה היא, לאחר התיקונים וההשלמות, להגיע לחוק נזיקין חדש.

קיימת ועדה בראשותו של הפרופסור וייסמן, השוקדת על הכנת חוק זכויות יוצרים חדש.

אנחנו חושבים, בעיקר משום שמשפט העבודה בישראל הוא מן המפוסתים בעולם, שהגיעה העת להכין קודקס של דיני העבודה, גם בנושא זה. אנחנו שוקדים במשרד המשפטים, יש ראשיתה של פעולה בכיוון זה, והיינו רוצים להגיע לקודקס של דיני העבודה.

ואם הזכרתי את הקודקס הזה, אני רוצה להדגיש שיש לקנות שבעוד זמן לא רב תופץ הצעת תוכנית להצעת חוק חזרה עבודה, אין צורך להדגיש את חשיבותו של נושא זה.

גם חוק העונשין שלנו הוא ברובו חוק ישן, מנדטורי, ויש צורך להכין חוק עונשין חדש. שני מלומדים, לפי הזמנתנו, הפרופסור פלד וד"ר קרמיניצ, שוקדים להכין הצעת חרשה של חוק העונשין, שיהיה הקודקס הפלילי של ישראל. אני חייב לומר, שגם אישים אלה משקיעים את מיטב זמנם, והם הגיעו לשלבים חשובים ביותר של הכנת חומר, אשר יכול להביא תמורה חשובה בדיני העונשין. נצטרך להחליט האם להביא את חוק העונשין פרקים פרקים או כחוק שלם.

הזמנו גם טיטה של הצעת חוק חרשה על מעצר וחיפושים. הנושא חשוב עד מאוד ואין צורך לנמקו ולפרט.

יש לנו עניין להכין גם חוק ראיות חדש. דרכי הטיפול בכך עוד לא סוכמו סופית. אני מקווה שהן יסוכמו בקרוב. הוכנה טיטה בעריכת הפרופסור אורי דין, ואנחנו רוצים למצוא את הדרך כיצד לטפל בה באופן שאפשר יהיה להכין הצעת ראיה בנושא זה חשוב.

אנחנו גם רואים חשיבות רבה בתחום המשפט המינהלי, פנינו לפרופסור יצחק קלינגהופר, המוכר לכולנו, והוא הכין טיטה של הצעת חוק סדרי המינהל. הטיטה הזאת פורסמה בביטאון "משפטים", והוקמה ועדה אשר תבחן את ההצעה, תדון בה ותמליץ את התגובות המתקבלות מהציבור בנושא זה.

יש כדעתנו להגיש חוק שיפוט מינהלי חדש, אשר יאגד בתוכו את כל נושא הדיון המינהלי במערכת המשפט. יש טיטה, אבל הדיונים על הנושא הזה נמשכים.

היועץ המשפטי לממשלה שוקד עתה — הוא גם מינה ועדה שבה שותפים משרדים נוספים, נוסף על משרד המשפטים — להכין הצעת חוק בעניין עבירות מינהליות, אשר הבסיס העקרוני שלה יהיה עבירות פליליות מסוימות יחשבו עבירות מינהליות, אשר העובר עליהן ישלם קנס כספי, ותשלום הקנס לא יהיה הרשעה בפלילים, בדומה לעבירות הקנס, אני מקווה שבעבור זמן לא רב נוכל לגבש סופית הצעת חוק בנושא זה.

אני רוצה לנגוע בכמה מלים בנושא חשוב, ביותר — הנושא של חוקי היסוד. למעשה, נותרו לנו עוד ארבעה חוקי יסוד כדי שנוכל לומר שהשלמנו את המגילות הצריכות להתאגד לחוקה של מדינת ישראל.

מה הם החוקים? הראשון שבהם הוא חוק יסוד: השפיטה, ואני רוצה לקנות שבתוך שבועות אחרים אפשר יהיה להגיש לכנסת את הצעת החוק הזאת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

פרטית של חבר הכנסת דינה לעבור דיון מוקדם נוסף על שלוש הקריאות. ההבדל הוא בזה שכמעט כל הצעת חוק היוצאת מבית מדרשה של הממשלה — כל ממשלה, כמובן — והמוגשת לכנסת, עוברת תהליכים ממושכים שעיקרם עיון, לימוד, גיבוש עמדה ראשונה, הפצה לציבור הרחב, קבלת תגובות, דיון בתגובות, היערכות או קביעת עמדה לאחר התגובות ודיון בוועדת שרים ולעתים גם כממשלה עד שאותה הצעת חוק כחולה מודפסת. בדרך כלל זה תהליך רציני ויסודי, והוא איננו מתייחס, כמובן, להצעות חוק שמפעם לפעם יש צורך להגישן באורח רחוק.

במחלקת החקיקה של משרד המשפטים יש תשעה אנשים כלבד, וארבעה או חמישה מהם, במחצית זמנם, עוסקים בנושאים אחרים. זה המאגר שיש לנו כדי להכין הצעות חוק ולטפל בכל התהליכים הקודמים להגשתן. למותר לומר ולהדגיש לחברי כנסת היושבים בוועדות הכנסת כמה זמן משקיעים אנשי מחלקת החקיקה של משרד המשפטים בדיונים בוועדות הכנסת.

בדיונים שהיו כמשרד גרסנו שעלינו לפעול בצורה שונה במקצת מן השגרה, כי יש כמה נושאים שמשוועים לחקיקה חרשה, שמשוועים להסדרים חדשים, והנושאים הם רחבים ומגוונים, בכל תחומי המשפט. לכן עיצבנו תוכנית חקיקה גדולה ומקיפה, וכדי לנסות ליישם את התוכנית ולהוציאה אל הפועל, הזמנו אישים מטובי חכמי המשפט, איש איש בתחומו, כדי לעבור בצורה קבלנית במסגרת משרד המשפטים ולהכין טיוטות של הצעות חוק.

התחומים שאנחנו כבר עוסקים בהם בצורה הזאת, כפי שאמרתי, הם מגוונים. מובן, בחלק ניכר מנושאים אלה עוסקים גם אנשי מחלקת החקיקה של משרד המשפטים, ואני רוצה להזכיר ככל האפשר ובקיצור מה הן התוכניות — שלא רק שהגינו אותן, אלא אף הוחלל בביצוען — ולציין את השלב שבו אנו נמצאים.

בתחום האזרחי אנו מכינים את קובץ דיני ממונות, זוהי מלאכת ענק שבראשה עומד הפרופסור אורי דין, המוכר לכולנו. הכוונה היא להכין קודקס של החוק האזרחי בישראל, שיאגד בתוכו את כל תחומי החוק האזרחי: כשרות משפטיות, חתים, תרופות כשל הפרת חוזה, כל נושא המכר, המתנה, שכירות, שאלה, הלוואה, נכסים, מקרקעין וכל כיוצא באלה נושאים הקשורים לתחום האזרחי. הקובץ הזה נמצא בשלבים מתקדמים מאוד של עיבוד והכנה, ויש להאמין שבמשך כשנה אפשר יהיה לסיים את העבודה ואולי אפילו להגיש לכנסת כהצעת חוק.

נושא נוסף הוא נושא חוק החברות. יש לנו חוק חברות ישן, שאולי איננו תואם את תנאי המשק ואת החיים הכלכליים-החברתיים בישראל, ובכך, החילונו, שוב על-ידי פנייה אל איש מוסמך ורכיידע בתחום הזה, הפרופסור אוריאל פרוקציה, להכין טיטת הצעה של חוק חברות חדש. אני חייב לומר, שבתקופת זמן לא ארוכה, אבל ביסודיות ראיה לשבח, כבר קיבלנו פרקים ראשונים של עבודתו של הפרופסור פרוקציה. לא אוכל לאמור את הזמן מתי אפשר יהיה להגיש לכנסת הצעת חוק זו, אבל לפי הקצב שאני רואה כעת אני מאמין שלא יעברו הרבה שנים וההצעה תוגש.

קיימת גם בעיה של חוק הנוזקין, שהוא חוק מנדטורי שלם. פנינו לפרופסור אהרן ברק, שופט בית-המשפט העליון, ולפרופסור יצחק אנגלרד — שניהם, בלי ספק, טובי המומחים בחוק הנוזקין — וביקשנו שיכינו לנו בשלב ראשון תיקונים

מידע ביכליגרפית למחלקת המשפט העברי של משרד המשפטים ונוצר קשר עם מחשב אוניברסיטת בראילן. אני רוצה להוסיף, שאם אומנם נשיג מטרה זו בקרוב, הדבר יאפשר לנו, מייד לאחר קבלת תיקון בחוק כלשהו, להוציא נוסח משולב חדש של החוק. החוק והתיקונים הנכללים בו יהיו הנוסח הרשמי של החוק, כלי שיהיה צורך להסתייע בחיפוש ובאיתור תיקוני חקיקה, כפי שהדבר מקובל היום.

בשבוע שעבר חתמתי על צו, אשר מעלה את שיעורי הקנסות הקבועים בחוק העונשין ובחוקים אחרים, כפי שאני מוסמך לעשות מכוח החוק. אדגים בפני הכנסת שתיים-שלוש דוגמאות. מה הם הקנסות כיום ומה יהיה שיעורם בנושאים שונים, לכשיתפרסם הצו. על עבירה שבגינה ניתן להטיל מאסר מעל שלוש שנים יהיה הקנס המקסימלי מעתה מיליון וחצי שקלים: לגבי עבירה שנקבע לה עונש מאסר של עד שישה חודשים או קנס בלבד, הקנס הכספי הועלה עד כדי 100,000 שקל.

יורי צבן (המערך):
מאיזה חודש?

שר המשפטים מ' נסים:
מיום הפרסום.

יורי צבן (המערך):
מה?

שר המשפטים מ' נסים:
זה נמסר לפרסום: או השבוע או בשבוע הבא.

יורי צבן (המערך):
עוד שבוע ועוד שבוע — זו הנחה של 10%.

שר המשפטים מ' נסים:
זה נמסר לפרסום.

תקרת הקנס שניתן להטיל בעבירות קנס הועלתה ל-5,000 שקל לעבירה ראשונה ו-10,000 שקל לעבירה חוזרת. כאותו צו גם הועלתה תקרת הקנס לגבי עבירות תחבורה, שהן עבירות קנס. ל-7,000 שקל כאשר מדובר בעבירה ראשונה, ו-10,500 שקל לגבי עבירה חוזרת, ועודכנו גם התקרות לעבירות קנס לפי חוקי העזר של הרשויות המקומיות.

אחרי שעסקתי, אדוני היושב-ראש, בענייני חקיקה, אני מבקש לומר כמה משפטים על מחלקות אחרות של משרד המשפטים. בתחום רישום המקרקעין הגענו בישראל להישגים מופלאים. ואולי אנחנו היום אחת המדינות המתקדמות אם לא המתקדמת בעולם בנושא זה. התחלנו להנהיג מיכון של עבודת רישום המקרקעין. כיום, עליפי ההסדרים שהנהגנו, יכול עורך-דין לסיים את כל הליטורים לגמירת עסקה עם לקוחותיו במשרדו. ולאחר שהסדיר את התשלומים ואת כל מה שהחוק מורה, הוא יכול להעביר לרשם המקרקעין את המסמכים הדרושים לאישור עסקה או פעולה, כלי שהצדדים יצטרכו לבוא אל לשכת רישום המקרקעין. עורכי-דין שמקיפים למלא את המסמכים כראוי — או אדם שאינו נזקק לשירותי עורך-דין — יכולים להיווכח כי העסקה או הפעולה נרשמת על-ידי רשם המקרקעין בלי שהות, ובמקרים רבים — אולי ברוב המקומות למעט תל-אביב — באותו יום. זוהי התקדמות חשובה ביותר.

אבל אני חייב להביע מורת רוח על כך שיש עורכי-דין — ולא מעטים בארץ — אשר מגישים תיקים לרישום עסקאות, והתיקים, באחדו ונכבד שלהם, אינם מוגשים שלמים. כמצוות החוק, לו היו עושים זאת היתה העסקה, כפי שאמרתי, נרשמת

אנחנו גם מכינים כעת הצעת חוק-ייסוד: מבקר המדינה. במגמה להגשימה לכנסת בחוק זמן לא רב.

ועדת-המשנה לחוק-ייסוד של הכנסת מקיימת היום דיון על חוק-ייסוד: זכויות האדם והאזרח, על בסיס הצעת החוק שהוגשה בשעתו על-ידי הפרופסור קלינגהופר. במקביל אנחנו שוקדים במשרד המשפטים על עיון בנושא הזה, בהצעת החוק הזאת ובהצעות אחרות שהוגשו ונדנו בכנסת בנושא זה, כדי לגבש יחד עם הוועדה טיוטה שיהיו לה סיכויים להתקבל.

אני רוצה להדגיש, שחוק-הייסוד שאנחנו מקבלים כעת, שומה עלינו לשקוד על גיבושם ועל צמצום סעיפיהם עד כמה שאפשר, משום שהדרך שהלכנו בה עד כה היתה דרך של אריכות, של כניסה לפרטים שאינם חיוניים לחוק-ייסוד ואשר יכולים להכביד אחר כך על קבלת החוקה. לכן אנחנו צריכים מכאן ואילך, לכשנקבל חוק-ייסוד, לשקוד שיהיה מצומצם ויעסוק בעיקר, כנשמח הנושא, על-מנת שאפשר יהיה להגיע לחוק-ייסוד: החקיקה, אשר יהיה אבי חוק-הייסוד ויקבע את נוקשתה של החוקה בישראל. הנושאים אינם קלים, יש לגביהם חילוקי דעות. צריך לנסות להגיע להבנה, על-מנת שאפשר יהיה להגיע לחוקה.

אני מבקש לציין מה הם החוקים אשר יש להניח שיוגשו בקרוב לכנסת: לא אוכיר אלא את שמם של החוקים:

חוק הגבלים עסקיים — חוק זה חדש לחלוטין, למעשה זו רכייה של הנושא בכלל: בקרוב ממש, בתוך שבועיים-שלושה שבועות, תוגש לכנסת הצעת חוק זכויות מבצעים.

בקרוב נגיש לכנסת הצעת חוק לתיקון חוק הירושה. חוק זה יהיה אחד החוקים החשובים ביותר שהכנסת צריכה לעסוק בהם. משום שהנושא עוסק בזכויות הירושה של היורשים על-פי דין עם רכייה מסוימת של השיטה הקיימת היום. חוק זה גם יענה על לקונות הקיימות כיום בחוק הירושה.

נגיש גם תיקונים לחוק דיני העונשין ותיקון לחוק הגנת הפרטיות בנושא הסדרת העבדת מידע בין גופים ציבוריים.

אני רוצה להודיע לכנסת, שבועיני הידוע בשם "ועדת שמגר", הדין בשיפוט הצבאי ובדרכי המינוי של השופטים, דרכי הקלה כעונש וכל כיוצא באלה, כבר הוגשה הכנה בין משרד המשפטים למשרד הביטחון לגבי כל השאלות למעט אחת. ואנחנו מכינים הצעת חוק כדי להגשימה לכנסת בזמן קרוב. כמובן, יהיה צורך להכריע קודם באותו נושא שעדיין לא הוסכם בין משרד המשפטים ומשרד הביטחון.

אנחנו שוקדים עתה על הכנת הצעת חוק שעניינה עבירות מחשבים. השימוש ההולך וגובר במחשבים במינהל, בבנקאות, בתעשייה, במסחר, במדע וכו', מחייב הגנת החוק על המשתמשים במחשבים ועל הציבור, בכל יועצל השימוש במחשבים לרעה ולכל ישתמשו בעזרתם לכיצוע עבירות פליליות. לכן ייתוספו לחוק העונשין הוראות שיקדמו התפתחות מדעית וטכנולוגית חשובה זאת.

משרד המשפטים עושה עתה מאמצים לקליטת חוקי ישראל במאגר ממוחשב. על-מנת שיועמרו לשימוש המערכת המשפטית וציבור המשפטים בארץ. מערכת מחזור-המידע תחלוש על מאגר החוקים, הצעות חוק, חוזרים והצעות תזכיר, וחאפשר שליפח כל אחד מאלה, כולם או חלקם, בימים אלה מופעל שלב ראשון של תוכנית המפכנית זו: מחשב משרד המשפטים יחובר למחשב הכנסת ויאפשר לנהל דרישה בין שני הגופים בנושא חקיקה. זה מכבר הוקמה מערכת מחזור

מקצועית ומוסרית גבוהה להפליא. בתחום זה אנו יכולים בוודאי לשמש דוגמה להרבה מדינות תרבותיות בעולם.

קיימת אצלנו בעיה, כמו בכל מדינות התרבות או כמעט כל מדינות התרבות, והיא בעיית הפיגורים בבתי המשפט. עמדתו על הדברים האלה בסקירתי בשנה שעברה, ואיני רוצה להרחיב עליהם את הדיבור. ברצוני לומר, שיש התקדמות מסוימת בנושא הזה. לא יהיה אפשר לפתור את הבעיה הזאת כבמטה קסם. עלינו לזכור ולדעת שאותו כוח אדם, המצוי היום בבתי המשפט, יהיה כוח האדם גם בשנה הקרובה ואולי אפילו בשנתיים הקרובות, אולי עם שינויים קלים. עלינו לנקוט את כל האמצעים הראויים וההולמים, כדי לנסות ולהחיש את התהליך של הדין בבתי המשפט, הן בתחום הפלילי והן בתחום האזרחי.

גאולה כהן (התחיה):

במה זה תלוי? למה אי-אפשר לתקן זאת?

שר המשפטים מ' נסים:

אני אסביר לך: בישראל, אולי יותר מבכל מדינה אחרת בעולם, יש נטייה להורקקות יתירה לבתי המשפט. מספר המשפטים המוגשים מדי שנה בישראל, למעט אלה המוגשים לבית הדין לתעבורה, הוא כרבע מיליון. בין התיקים האלה יש עניינים כבדים, קשים, מייגעים, ארוכים ומסובכים עד מאוד, כשם שיש גם תיקים פשוטים, יש צורך במאגר כוח אדם גדול יותר. נכון, יש גם מקום לייצל ואנו עושים כל מאמץ, גם בדרכי חקיקה. לפני פחות משנה קיבלה הכנסת חוק שתורם משהו לעניין הזה, אם כי תרומה צנועה. למשל, בפשעים חמורים יישב דן יחיד ולא הרכב של שלושה שופטים של בית המשפט המחוזי. לא עשינו זאת בחדוזה, אבל זה נעשה כדי לנסות להתגבר על פיגורים דווקא באחד התחומים הרגישים ביותר של המשפט הפלילי, כאשר הנאשם יושב כמעצור עד תום ההליכים המשפטיים.

יש עוד דרכי טיפול נוספות, שאיני רוצה לעמוד עליהן כרגע, אבל אני רשאי לציין שכבתי-משפט לא מעטים המצב נעשה טוב יותר, מניה את הדעת יותר. אציין לדוגמה בתי-משפט מחוזיים בירושלים, בבאר-שבע ובנצרת, שבהם נשמע חיק בתוך שנה-מיום הגשתו, ולעתים גם פסקי-דין ניתן תוך שנה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אבל מה עם תל-אביב, אדוני השר? מדי שנה בשנה נעשה המצב גרוע יותר.

שר המשפטים מ' נסים:

אני כופר במה שאתה אומר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני אומר מה שחברים למקצוע אומרים לי ומה שכתוב בדין-וחשבון. אדוני.

שר המשפטים מ' נסים:

מה שכתוב בדין-וחשבון — זה נכון, אבל לומר שהמצב נעשה יותר גרוע משנה לשנה בתל-אביב — זה לא נכון.

חיים רמון (המערך):

בשנה הבאה יהיו עוד יותר תיקים מבשנה שעברה.

שר המשפטים מ' נסים:

אני מבקש קצת הקשבה. שאלתם — תנו לי להשיב.

אם נפחית מן החישוב את מה שגרמה השביתה — — —

באותו יום. בשל ההשלמות שצריך לעשותן מתעכב הרישום ומתבזבז זמן ללשכת רישום המקרקעין. לעורך-הדין עצמו וללקוחות של עורך-הדין.

אמנון לין (המערך):

אדוני השר, אפשר לשאול שאלה?

שר המשפטים מ' נסים:

ודאי.

אמנון לין (המערך):

איך אתה מתכוון לפתור את הבעיה של עשרות אלפי דירות שלא נרשמו בטאבו? הדיירים קנו את הדירות ויש פיגור רב ברישומן.

שר המשפטים מ' נסים:

נכון, נושא זה חשוב ביותר. ליברתי עליו בשנה שעברה, כאשר מסרתי את הסקירה על פעולות משרד. בעיני, על כל פנים, נושא זה הוא בגדר חובה שממשלה חבה לאזרחיה. אגב, אין מדובר בעשרות אלפי דירות בלבד; יש כ-200,000 דירות כאלה, ובמשך כל השנים, מאז התחיל המושג של השיכון הציבורי, ידועה לנו המציאות הבלתי-נסבלת שדירות אלה אינן רשומות על שמו של בעל זכות החכירה.

אי-אפשר לפתור בעיה זו על-ידי טיפול שגרתי, כי הוא יצריך הרבה מאוד שנים, וכפי שנמסר לי — גם מנגנון של 50 עד 70 עובדים נוספים. כך נאמר לי על-ידי אנשים בעלי סמכה. המגמה שלנו היא לעשות מבצע של רישום השיכונים או הדירות הללו על שם בעלי הזכויות. הדבר ייעשה על-ידי מכרז, וחברה חיצונית תבצע זאת לפי כללים, הנחיות, הוראות וכל מה שיהיה דרוש כדי ליישם את הדבר.

אני חייב לומר, שדבר זה כרוך במשאבים כספיים מרובים מאוד. כפי שכולנו יודעים, על כל פנים, התוכנית קיימת ואפשר יהיה לקדם אותה עוד. האוצר רואה את חשיבות הבעיה עין בעין אתנו, ואני מקווה שנמצא הבנה לעניין מצדו, כדי שהמקורות ליישום המגמה הזאת אומנם יימצאו.

בעיה חשובה נוספת בתחום המקרקעין היא ההכרעה בין שכנים בבתיים שאינם רשומים כבתים משותפים, ויש כארץ רבבות בתים כאלה. כאשר יש סכסוך בין שכנים בבית משותף אפשר להעבירו להכרעת המפקח, אך לכאורה, לגבי בתים אלה שאינם רשומים כבתים משותפים, אין מוסד שאפשר להפנות את הסכסוך אליו כדי למצות את הדין. לפני כמה שנים קיבלה הכנסת חוק המסמיך את המפקח לדון בסכסוכי שכנים גם לגבי בתים שאינם רשומים כבתים משותפים, אבל היתה בעיה: החוק קבע ששר המשפטים יקבע את המקומות שבהם הדבר יוכל להתבצע, ושבו, כמובן, זה כרוך בהקצאת משאבים.

מה שאני יכול לומר לכם, רבותי, הוא שכשנה-שנתיים האחרונות הרחבנו את תחולת החוק הזה לתל-אביב העיר, לאילת, לרחובות, לכל מחוז המרכז ולכל מחוז תל-אביב. אני מקווה, בלי נדר, אבל עם הרבה רצון, שבשנת התקציב הזאת נצליח להחיל את החוק בכל הארץ. קיימת בעיה מיוחדת כערים שבהן אין כמעט בכלל בתים הרשומים כבתים משותפים, כמו למשל באשדוד ובמקומות אחרים, ולא ייתכן שיישארו בלי הסדר של יישוב סכסוכי-שכנים.

רבותי, אני מבקש לומר כמה משפטים בתחום השני שמשרד המשפטים מופקד עליו — מערכת בתי-המשפט. כבר דובר הרבה על נושא זה. כולנו יודעים להוקיר ולהערך את מערכת השיפוט בישראל על אמינותה, על היוותה עצמאית ובלתי תלויה ועל שהיא עושה עושה את מלאכתה ברמה

בתי המשפט, ובעיקר על שינויים שהונהגו השנה ותוכניות קרובות. ראשית, אנחנו שקדנו על חיזוק מעמדו של בית המשפט השלום בישראל. בית המשפט השלום עוסק ברוב החביעות או הסכסוכים המובאים למערכת השיפוט בישראל כולה, והוא ממלא תפקיד חשוב ביותר: השוינו את מעמד השופטים של בית המשפט השלום — ועדת הכספים של הכנסת עשתה זאת, ואני מבין אותה על כך — למעמד שופטי בית הדין האזורי לעבודה: הנהגנו שינוי שאיננו רק סמנטי, אלא יש לו חשיבות נוספת, בכינויים שהיו לראשי בתי המשפט השלום. קודם הם היו קריים שופטי שלום ראשיים, והיום — נשיאים, ואנחנו ממנים נשיאים תורניים כדי שישתתפו בניהול וביעול בית המשפט: אנחנו גם מתכוונים להעלות את סמכות בית המשפט השלום ובקרב נגיש לאישור של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת הצעה שלא תפחת מ-2 מיליוני שקל. היום, כידוע, הסמכות היא עד 750,000 שקל.

פניתי ללשכת עורכי הדין להתקין כלל, שאיני מזלזל בו כלל וכלל, שמכאן ואילך תהיה חובה על עורכי הדין להופיע בגלימה גם בפני בית המשפט השלום, כי אין סיבה לנהוג פחיתות כבוד בבית המשפט זה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני השר, האם גלימה היא באמת כבוד?

שר המשפטים מ' נסים:
היא הדר.

אמנון לין (המערך):
אני מחייב את זה.

שר המשפטים מ' נסים:
הגלימה היא הדר, ואני מקווה שלשכת עורכי הדין תאמן את ההצעה הזו. אני מציע שלא לזלזל בהדר כאשר מדובר בבתי המשפט.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אדוני שר המשפטים, אסור לי להתערב ואין לי רשיון, אבל אני מקבל את זה ככבוד רב.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
בארצות הברית אין מופיעים עם גלימה, ונותנים לא פחות כבוד לבית המשפט.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
באנגליה מופיעים אחרת. מופיעים עם פיאה.

שר המשפטים מ' נסים:
רבתי חברי הכנסת, בעת האחרונה הנהגנו שיפוט מהיר בכל בתי המשפט השלום בארץ בעבירות בריונות, והכוונה בעיקר בנושאים האלה: הפרת סדר ציבורי, התנפלות על נשים, זריקת בקבוקים במקומות ציבוריים, עישון בבתי קולנוע, היטפלות לנשים וכל כיוצא באלה עבירות בריונות. אשר יידונו לא יותר משכוע מיום ביצוע העבירה, ופסקי הדין יינתן בתוך שבועיים.

בית המשפט לתעבורה: בזמן הקרוב, בחודשים הקרובים ואולי בשבועות הקרובים — זה תלוי במינוי השופטים — נהיה שיפוט מהיר, באופן שעבירה שבוצעה היום, אפשר יהיה להגיש כתבי אישום בגינה מייד ולשמוע את המשפט בתוך 48 שעות, ואם יהיה צורך — לשם הבאת עדים, מינוי עורך-דין וכדומה — תינתן דחייה ל-48 שעות נוספות. אם תצרפו עניין זה להנהגת ברירת המשפט בבית המשפט לתעבורה, הרי אפשר יהיה לומר שעבירות תעבורה יהיו מכאן ואילך בלתי

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
עזוב את השביתה.

אלעזר גרנות (המערך):

שר המשפטים מ' נסים:
למה? אתה רוצה שניכנס לניתוח הסוגיה הזאת עכשיו? אתה יודע ששביתות יש תמיד, בכל מקום, לדאבונו, ולא כדאי להיכנס לסוגיה זו.

ובכן התחילו לקבוע תיקים אזרחיים לשלוש שנים מיום הגשתם. לעומת מה שהיה שנה קודם — חמש שנים מיום הגשתה. זוהי התקדמות שאי אפשר שלא לציין. כמוכן, השביתה שיבשה את המהלך הזה, זה מה שכחוב בסקירה.

גאולה כהן (התחיה):
אי אפשר להסמין עוד שופטים?

שר המשפטים מ' נסים:
אי אפשר, כי תוספת שופט היא תוספת של שניים ורבע פרקליטים, תוספת של עובד מינהלי וחצי ותוספת של אולם משפטים ולשכה וסטזרים ועוד כהנה וכהנה.

גאולה כהן (התחיה):
אפשר להוריד מהשכר הנורא של השופטים.

שר המשפטים מ' נסים:
אני מציע שלא נתווכח עתה על השאלה הזאת. על כל פנים, אינני מסכים למה שאת אומרת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני, מה עם ההוצאה לפועל? אחרי שמחכים בבית המשפט, מחכים להוצאה לפועל.

שר המשפטים מ' נסים:
אתה רוצה שאומר לך שתוך שבוע ימים מוציאים פסק-דין לפועל? זה לא כך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר מ' כהן-אבידב:
רגע אחד, חבר הכנסת וירשובסקי, אתה רשום. את כל הבעיות האלה תוכל להעלות, והשר יצטרך להשיב.

שר המשפטים מ' נסים:
בהחלט.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תן הזדמנות לשר להשיב, אבל לא בדרך של קריאות ביניים. של שאלה ותשובה. אין זה מקובל.

שר המשפטים מ' נסים:
יש בעיה בהוצאה לפועל. המצב איננו משכיע רצון. יש התקדמות גם בהוצאה לפועל בתל-אביב, עם הנהגת המיכון, ובתל-אביב יש 60% מכלל בתי המשפט בישראל. צריך להסתכל גם על זה.

אמנון לין (המערך):
האם אדוני השר מוכן להרחיב קצת את הדיבור על מסקנות משרד המשפטים לגבי בתי המשפט לתביעות קטנות?

שר המשפטים מ' נסים:
אגע בזה מייד.

עכשיו אני רוצה לומר כמה משפטים נוספים על מערכת

של פסקי-דין, כדי להגיע למחוז חפצן. אנחנו רוצים להקים מערכת מידע ממוחשבת בשיטת הטקסט המלא, שתקף קודם כול את אוסף פסקי-הדין של בתי-המשפט העליון ואחר כך גם בתי-משפט אחרים, ואולי חשמש גם למטרות נוספות.

הרבר יאפשר לכל שופט, פרקליט, עורך-דין, יועץ משפטי, איש אקדמיה, חוקר, רואה-חשבון, סטודנט וכל מאן דבעי להתקשר באמצעות מסוף שיוצב במשרדו למאגר מידע מרכזי ממוחשב, שיכל את הטקסט המלא של מאגר פסקי-הדין, באמצעות מערכת חוכנה מתוחכמת ויכול לאחר, לשלוף, להציג, למיין, לברור ולהדפיס בזמן תגובה קצר ביותר כל חומר משפטי, לפי דרישותיו הספציפיות; והכול — בצורת תפעול קלה ובמיצוי מרבי של החומר.

שבח וייס (המערך):

לפי הערכתי, כדאי יהיה לקצר את הלימודים בפקולטה למשפטים, בראינות.

שר המשפטים מ' נסים:

אם זה יוביל לידי כך — יבוא הטוב מכל מקום.

הכוונה היא להגיע לדבר הקיים בכמה מדינות, ובעיקר בארצות-הברית. עד היום לא פעלנו בכיוון הזה. אני מקווה שבתוך זמן לא רב נוציא מכרז, כדי להפיק את התוכנית הזאת.

אני רוצה להוסיף שהנהלת בתי-המשפט מטפלת במערכת עדינה ומסובכת עד מאוד. יש לה היום נתונים והיא שוקדת על הרחבת מערכת המיכון בניהול בתי-המשפט בתחומים רבים — כעת אינני רוצה לפרט — נוסף על מה שכבר קיים בתעבורה, בהוצאה לפועל כתל-אביב, ברישום צוואות וכל כיוצא באלה נושאים אחרים.

אחרי שעמדתי, רבותי חברי הכנסת, על מה שאנחנו "יכין ובוועז" — שני עמודיו של משרד המשפטים, אני מבקש להתייחס לכמה שאלות אקטואליות: הכול אקטואלי, אבל כוונתי לשאלות אקטואליות במיוחד — קרקעות ביהודה ובשומרון, כידוע, ממשלת ישראל החליטה להרשות לישראלים לקנות מקרקעין ביהודה ובשומרון. לשם ביצוע ההחלטה ניתנו אז, בעת כבלת ההחלטה, הנחיות מפורטות על-ידי הממשלה בדבר התנאים והבדיקות למתן היתרים להרכישות אלה.

לאור הניסיון שהצטבר במשך השנים שחלפו מאז, הן ברכישות שהצליחו והן ברכישות ובמכירות שהכזיבו, ביקשה מערכת הביטחון להחליף את ההנחיות הקיימות בהוראות מפורטות יותר, הבאות להגן על הצרכן כאשר הוא קונה חתום לב מיזמים גדולים, וכן בבדיקות משמעותיות יותר בדבר אמינות העסקה והתאמתה לתוכנית הפרסום הכללית והרחבת מעגל הגופים שהיו רשאים לרכוש קרקעות. על-פי זה הכינה מערכת הביטחון, כמובן בשיתוף משרד המשפטים, תיקון להנחיות בדבר רכישת מקרקעין ביהודה ובשומרון.

נוכח גל הפרסומים שהיה בעת האחרונה צריך להבהיר שיש עסקות של רכישות מקרקעין שאין בהם פגם. וכות הקניין בהן היא נקייה. כמובן, גם יש כאלה שהן מלוות בפגמים, ואולי בפגמים רבים. לא נכון לומר שכל מי שרוכש קרקעות מיזמים פרטיים שם מעותיו על קרן הצבי. על כל פנים, ממדה זו לא יצאה ממשרד המשפטים, אבל משרד המשפטים רואה צורך וכוח — לכן גם עשה — לפרסם הנחיות לציבור הרחב כיצד להבטיח שאומנם כל מי שמעוניין בדבר אומנם לא יניח מעותיו על קרן הצבי, וגם לא תהייה תופעות שאולי מלוות באספקטים פוליטיים.

כידוע, משרד המשפטים פרסם עשר הנחיות. אינני מתכוון

כדאיות, משום שהקנסות הועלו, כפי שכבר אמרתי; משום שהמשפט יישמע בהרבה מקרים בתוך ימים אחדים; משום שאם יוטל קנס יהיה צורך לשלם אותו בתוך חודש ימים, ואם אדם לא ישלם, הוא יצטרך לשלם כפל-קנס, ובגלל עוד כהנה וכהנה מרעין בישין למי שאינו משלם; למשל, אפשר יהיה לעכב את רשיון הנהיגה שלו ויוצא באלה הדברים. זה גם יחסוך לנו, רבותי, כ-100,000 משפטים בשנה, וזה יחיש עוד יותר את הדיונים הרגילים של בתי-המשפט לתעבורה. נוסף על הנהגת השיפוט המהיר.

רציתי לומר לכנסת, שעל-פי חוק שהכנסת קיבלה, החל ב-1 באפריל 1983 בתי-המשפט העירוניים בטלו מן העולם, כבר תיארחי בפניכם, כשהגשתי את הצעת החוק, מה היו וכיצד פעלו בתי-המשפט העירוניים, ובעיקר כיצד נתמנו שופטיהם. אני שמח שביטלנו את בתי-משפט אלה והקימונו את בתי-המשפט לעניינים מקומיים.

אני חייב לומר לכנסת, שהקמת בתי-המשפט לעניינים מקומיים לא היתה הכרחית, ואפשר היה להפעיל אותם במסגרת של בתי-משפט השלום הרגילים. אבל יש כעיה חקציבית, ולכן הקשר לרשויות המקומיות, המקבלות הכנסה מן הקנסות והמממנות החזקת בתי-משפט אלה. אני מקווה, שאם נצליח להיערך אחרת בתחום החקציב, הרי שבתוך פרק זמן של השנה-שנתיים הקרובות, נוכל לכלול את בתי-המשפט לעניינים מקומיים בבתי-המשפט השלום הרגילים.

אמנון לין (המערך):

— — — מוקדם יותר.

שר המשפטים מ' נסים:

כן יהי רצון.

עכשיו, חבר הכנסת לין, עניין בתי-המשפט לתביעות קטנות.

שבח וייס (המערך):

בייחוד בחיפה, אדוני השר.

שר המשפטים מ' נסים:

הכול.

אני רוצה לומר, שבעיני בתי-המשפט לתביעות קטנות הוא אחד מבתי-המשפט החשובים ביותר בישראל, אף-על-פי שמדובר בתביעות קטנות, ואולי משום כך, הציבור הנוקם לבתי-המשפט לתביעות קטנות לא יכול היה למצות את דינו אלמלא הקימונו בתי-משפט זה. הצרה היתה שגם פה הופעל הדבר בהדרגה, בתחילה בתל-אביב, אחר כך בירושלים ואחר כך בחיפה. אני מודיע לכנסת שהשנה הורחית להנהלת בתי-המשפט, והדבר בוצע: כל מקום בישראל שיש בו בתי-משפט שלום הוקם בו בתי-משפט לתביעות קטנות. שופטים שמתמנים לבתי-משפט זה יודעים ויודעו שיכול שהם יצטרכו לשבת גם אחרי-הצהריים, בשביל ציבור שאינו יכול לבוא לבית-המשפט בשעות הבוקר, אני יכול להודיע לכנסת, שהיום חתמתי על צו, שצריך לבוא לאיסורה של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, המעלה את סמכות בית-המשפט לתביעות קטנות מ-25,000 שקל ל-60,000 שקל. ובכן, היום יש בתי-משפט לתביעות קטנות בכל מקום שיש בתי-משפט שלום ברחבי הארץ, ונדמה לי שיש כ-30 בתי-משפט שלום.

אני רוצה לומר לבית, שיש דבר שצריך להשתומם שעד היום לא עשינו אותו, אבל היום אנחנו ערוכים יותר כדי להתכונן להשיגו ולהגיע אליו — כוונתי למחשוב פסקי-הדין, היום, כאשר אתה זקוק לאסמכתא אתה צריך לעבור על גידול

אחס יודעים, שלפני כשלוש שנים או יותר נתמנתה ועדה הידועה בשם ועדת איתן-סירוטה. ועדה זאת נתבקשה לבחון את דרכי הטיפול בתלונות בדבר שימוש בלתי מוצדק בכוח על-ידי אנשי משטרה, בעיקר כלפי עצורים וחשודים בפלילים. הוועדה הזאת הגישה לפני יותר משנתיים, אולי כמעט שלוש שנים, את הדוח שלה. הדוח הזה נדון בקשיים רבים — הייתי אומר אפילו שהם מובנים — בין משרד המשפטים לבין משטרת ישראל. אני מבקש היום לומר לכנסת בקיצור נמרץ את אשר סוכם. הנושא הוא חשוב, וראוי שיהיה בידעת הבית.

הוחלט, בעקבות הדוח, על הקמת יחידה חוקרת מיוחדת. כלומר, ניהול החקירות בקשר לכל התלונות על שימוש בכוח או התעמרות מצד אנשי משטרה בעת חקירה או במשמרת המשטרה, או אף שלא תוך כדי חקירה, יופקד בידי יחידה מיוחדת של חוקרים, שתמוקם בכפיפות לממונה על הביקורת ועל תלונות הציבור במטה הארצי של המשטרה.

שולמית אלוני (המערך):

שוב המשטרה חוקרת את עצמה. כל הרעיון הוא שזה לא יהיה.

שר המשפטים מ' נסים:

אני אומר לך מה סוכם. ואני רוצה להוסיף, שהדבר כבר נוסה, והיועץ המשפטי לממשלה הגיע למסקנה שהיחידה הזאת פועלת כיעילות רבה, ואפילו חלק שבחים לדרכי עבודתה ולאובייקטיביות שלה.

שולמית אלוני (המערך):

ההתעמרות של השבוע האחרון מוכיחה שהדבר הזה הוא בעלייה ולא בירידה.

שר המשפטים מ' נסים:

אני בא לומר את הסיכום שמניח את דעת היועץ המשפטי וגם את דעתי. הסיכום איננו לגבי סעיף אחד או שניים, אלא לגבי כעשרים סעיפים או יותר, שהתאגדותם באה להבטיח יעילות ואמינות של חקירה, כאשר מוגשת תלונה על שימוש בכוח מצד שוטר.

שולמית אלוני (המערך):

אפשר להעיר הערה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גם אני רוצה להעיר.

שר המשפטים מ' נסים:

נאמר. אצלנו תרי קלי לא משתמע: אחד אחד, אני מוכן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת אלוני, אני אתן לך להעיר, ואחר-כך — חבר הכנסת וירשובסקי, אבל אני מציע: הרי אתם רשומים, תוכלו להעלות כל מה שאתם רוצים. אך אם את רוצה להעיר הערה, בבקשה.

שולמית אלוני (המערך):

המציאות היא, שאם יש לכם מין תקנות כאלה, הציבור אינו יודע אותן. בשבוע האחרון קראנו על תופעות מזעזעות מאוד, אנשים פוחדים להתלונן, אני אומרת זאת מידיעה אישית, ויש גם דברים בעיתונות על כך.

שר המשפטים מ' נסים:

אני מוכן להעביר אליך את כל הסיכומים שנחקבלו על דעת שר הפנים ועל דעתי, לפי נייר שהכין היועץ המשפטי לממשלה. משם תלמדי שאין מקום לחששותיך. המסקנות הללו יכולות להביא לידי כך שלפחות החשש של אדם להתלונן

לחזור עליהן היום, אבל אגיש שתיים חשובות: כל אדם המבקש לרכוש קרקעות חייב לבדוק האם יש למוכר היתר מאת קצין מטה רישום מקרקעין ביהודה ובשומרון לקנות את הקרקע המוצעת ולמכור אותה; האם לאותו מוכר יש היתר לעסוק במכירת מקרקעין. חובה גם לבדוק, האם מי שמוכר את המגרש רשום במרשם המקרקעין, מה שקרוי "טאבו", כבעל המגרש. אם אין רישום כאמור, יש לבדוק במדויק את המסמכים שעליהם הוא מבסס את בעלותו על הנכס ואת יכולתו למוכרו. ככל אלה ניתן להסתייע בקצין מטה רישום המקרקעין, שהוא איש משרד המשפטים, ואשר משרדו הוא במנהל האזרחי. קצין רישום המקרקעין יענה לכל מי שפונה אליו וגם יכול לצייד כל מי שמבקש למכור קרקע באישור מאתו, הקובע כי ליוזם פלוני יש שטחי קרקע הראויים למכירה. זה כלל בל יעבור למי שרוצה לרכוש מקרקעין, למען לא ייחא מעותיו על קרן הצב.

רבותי, בשכונות האחרונים עלתה וצפה שאלה, שאני רואה אותה כאחת מן החשובות ביותר, התפרסם שמשרד המשפטים בארצות-הברית מבקש לגרש פושע נאצי ומבקש שישראל תקבל אותו. בנושא זה נתקיימו שיחות עם שליח שבא ממשרד המשפטים האמריקני. השיחות נתקיימו עם ראשי התביעה הכללית בישראל.

קודם כול, כדי להסיר כל ספק אני רוצה לומר מהי המדיניות שלנו, כי נתפרסמו דברים שאינני סבור שהם משקפים אותה נאמנה. ובכן, זאת היא המדיניות: יש חובה היסטורית כל תעבור של מדינת ישראל להעמיד לדין כל פושע נאצי, לשקוד על העמדתו לדין, ורצוי — בישראל. אנחנו צריכים לא רק להסכים לכך, לא רק להצות בכך, אלא גם לעשות מאמצים שאומנם כך יהיה.

יש לנו טענה כלפי מדינות רבות בעולם כיצד פושעים נאציים מהלכים תופשי כעונן. לכן, מאז היינו למדינה ומאז חוקקנו את החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, זוהי לא רק רשות, אלא חובה עלינו לנהוג כך. אבל עלינו לבדוק כל דבר הבא בפנינו, אם מוצע לגרש — אין להסגיר לישראל אדם שאולי אין לנו די ראיות כדי להעמידו לדין. עלינו לשקול האם אומנם רצוי שתיווצר אפשרות כזאת — כמוכן, לאחר שבע בדיקות וחקירות — שאולי הוא ייצא זכאי, ומה נעשה באיש לאחר מכן, ואנחנו יודעים שהוא נאצי? זה לא, כפי שקראתי, כרוך בכעיה כספית או בכעיה של משאבים. רבותי, בנושא זה אין שאלה של משאבים. זאת חובתה של מדינת ישראל, אבל גם חובתנו לבדוק כל דבר, בארצות-הברית, כמו במדינות אחרות, יש פושעים נאציים, ויש לא מעטים כאלה. צריך לשבח את העובדה שהוקמה במשרד המשפטים האמריקני מחלקה מיוחדת המטפלת בנושא זה. אבל לנו יש עניין — ואומנם אנחנו נפעל בכיוון זה — שארצות-הברית תיאות להסגיר לידנו, לשם העמדה למשפט, פושעים ידועים שגלביהם יש ראיות, וראיות מופלגות. יש פושעים ידועים לנו שעשו שבע תועבות רעות, ואין צורך לפרט ולהאריך.

לכן נושא כזה יידבק ביסודיות, כדי שהגורל לא יתאנה לנו. אירוניה כזאת, שיהיה עלינו לקיים נוכחותו של נאצי בישראל, ואנו חסרי אונים אפילו לגרשו לאחר מכן. זוהי המדיניות. בימים הקרובים יבוא אדם אדם כביר, סגן היועץ המשפטי של ארצות-הברית, והוא יקיים שיחות עם היועץ המשפטי לממשלה ועוזריו בנושא הזה. אנחנו נשקוד לעשות הכול, כדי להביא לידי הסגרה ואולי אפילו לקבל מגורשים מארצות-הברית, ובלבד שאנחנו נוכל להגיש נגדם משפט בישראל, אשר יוכיר לעולם שוב את השואה הנוראה, שיש המבקשים להשכיחה.

גאולה כהן (התחיה):
למה רק יהודים?

שר המשפטים מ' נסים:

אני קובע את העובדה. ואת ההיסטוריה אין להשיב. זוהי עובדה. אינני אומר שהיה בזה משנה, חס וחלילה. אם יש חלונה לגבי שימוש בדרך לא נאותה על-ידי ישראל כלשהו, אל לנו להתריש. אבל אני מבקש לומר לכנסת, כי היה פה מסע ציבורי שלא הציג את הבעיה נכונה. קיימת גם בעיה רצינית מאוד שלא נבדקה ולא הוטל לבדוק אותה והיא הבעיה של אכיפת החוק לגבי ערבים יושבי יהודה ושומרון.

אמנון לין (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

— — —

שר המשפטים מ' נסים:

הצגת העניין גם בבית זה וגם בכלי התקשורת, כאילו זאת עובדה שיש מדיניות של איפה ואיפה, היא הצגה מעוותת. ככל שניתן בנסיבות כאלה — ואני יודע שיש מקרים שאולי נובעים מאופיו של הנושא, מעובדת קיום המצב הזה ביהודה ובשומרון, מהבעיה של העוינות ושל הלוחמה — אבל ככל שהדבר כפוף להסתחיות זו, אני יכול לומר שאין מדיניות של איפה ואיפה. אולי יש משגים, יש רפיון, יש חוסר אונים מסוים, אבל אין מדיניות של איפה ואיפה: יש משגים, אולי משגים חמורים, ולפעמים הם נראים חמורים עוד יותר.

רענן נעים (המערך):

שר המשפטים מ' נסים:

הרכב. אבל מותר לי לומר, חבר הכנסת נעים, ששום מדינה בעולם — ואני קובע זאת במלוא האחריות — הנתונה במצב שלנו, עם עוינות כזו, עם ניסיונות נואשים יום יום ושעה בשעה, שמתפרסמים ושאננם מתפרסמים, לפגוע בנו, להרוג בנו אנשים, נשים וילדים, אננם מקיימת מידה כזו של חירות כתנאים כאלה כפי שאנו מקיימים ביהודה ובשומרון. אין אח ורע לכך בעולם כולו. בנתונים כאלה לבוא וליצור אווירה — ואחם אפילו יכולים לקרוא את הדברים, לשמוע אותם מהדברים — שאנו נוהגים כמי שאינם מחוקקים, ואינני רוצה להביא את השמות, את שימושי הלשון הללו, זה עזול —

אהרן נחמיאס (המערך):

זה יצר את האווירה — — —

שר המשפטים מ' נסים:

נכון, יש אווירה, אינני מתכחש.

אהרן נחמיאס (המערך):

מפני שהדוח הוגש — — —

שר המשפטים מ' נסים:

אני עוסק בזה עכשיו, חבר הכנסת נחמיאס.

הפעילות הערבית העוינת מעלה את שאלת יכולת ההתמודדות המשטרתית או הצבאית עם עבריות כגון ירדו אכנים או פעילות המונית אחרת. אפשר להזכיר את פרשת ההרעלות. יש קושי להתמודד עם הבעיה בכוחות המשטרה וגם בכוחות הצבא הקיימים. מערך החקירות הנתון משמש עידוד להגברת הפעילות העוינת. בהעדר התארגנות לשמירה על

יפתח: אני אומר לפחות, אם לא למעלה מזה. הנה דוגמה, לא אקרא הכול אלא רק שתיים-שלוש נקודות: "מתלונן יכול להגיש תלונה בכל דרך שתיראה לו, אם במכתב, אם על גבי טופס מיוחד שייקבע לכך. טפסים אלה יימצאו בכל תחנות המשטרה, כלשכת הממונה על הביקורת ותלונות הציבור במטה הארצי של המשטרה, אצל נציב תלונות הציבור במשרד מבקר המדינה ובכל שלוחה של משרד המשפטים ושל משרד הפנים ברחבי הארץ, או בכל מקום אחר שיקבע היועץ המשפטי לממשלה. השוטר הנילון לא תהיה לו זכות להיות נוכח בחקירה. עציר המתלונן על שימוש בכוח מצד שוטר ייבדק על-ידי רופא משטרה. אם אין רופא משטרה — רופא קופת-חולים או רופא של בית-חולים. מקרים של שימוש בלתי מוצדק בכוח הינם מענייני ומאתריות של המפקד, כך סוכס, ועליו לפעול למניעת מקרים אלה", אם כן, הוטלה אחריות מעין שילוחית לגבי כל מקרה של שימוש לא נכון בכוח.

אבל חשוב יותר מזה: עם סיום החקירה על-ידי היחידה החוקרת, שהיא עצמאית, כפי שאמרתי, יועבר תיק החקירה בלי הבחנה — אם מדובר בפשע ואם בעוון — לפרקליט המדינה והוא יחליט האם לסגור את התיק או האם להעמיד את השוטר לדין משמעתי או לדין פלילי, ואחם יודעים את ההבדל. לא המשטרה תחליט זאת.

הוחלט גם על מתן האפשרות לפרסם פסק-דין של כתי-דין משמעתיים. ואולי חשוב לא פחות, סוכס שתוגש לכנסת הצעת חוק, שעל-פיה ישתנה הרכב בית-הדין המשמעתי של המשטרה בכל מקרה, ככל שמדובר בתלונות של אזרחים על שוטר, ולבית-הדין המשמעתי הזה ייכנס איש ציבור, בדרך כלל משפטן, או איש ציבור שיתאים להיות חבר במערכת שיפוטית.

ועכשיו, אדוני היושב-ראש, לעניין אכיפת החוק ביהודה ובשומרון. אני רוצה להקדים ולומר, רבותי חברי הכנסת, בעיני משרד המשפטים ואני בטוח שבעיני הממשלה כולה, ובוודאי בעיני חברי הכנסת כולם, הצורך לכבד את החוק והחובה שלא לקחת את החוק לידיים — אלה אינם רק דברים חשובים אלא דברים שאי-אפשר בלעדיהם. דין הוא שהם ינחו אותנו בכל מקום ובכל שעה. ודין הוא שהם יחולו גם ובעיקר — ואני מדגיש — בעיקר — ביהודה ובשומרון. אין להשלים ולא נשלים עם תופעה של לקיחת החוק בידיים, של עבריינות, ואם היו, יש או יהיו מקרים כאלה — חובה לפעול כפי שנוחץ ודאוי לפעול במדינה שיש בה שלטון החוק. אמרתי: בעיקר ביהודה ובשומרון. משום שנגזר על יהודים וערבים לחיות יחד. שמירת יחסים טובים ומהוגנים — נוסף על הערך הגדול של שלטון החוק — היא אינטרס לאומי של יהודים ושל ערבים כאחד.

קיימות בעיות — ואינני רוצה היום למדוד ולשקול את הדברים — והיתה פנייה לראש הממשלה לבדוק שמא חקירות כלפי יהודים ביהודה ובשומרון — אם תרצו, ישראלים — אין מבוצעות כראוי.

בעידודו של ראש הממשלה ובאישורו הקים היועץ המשפטי לממשלה ועדה בראשותו של המשנה ליועץ המשפטי, הגברת יהודית קרפ, כדי לבדוק את הנושא הזה. המטרה העיקרית היא לתאם בין הגורמים השונים המופקדים על חקירות פליליות ביהודה ובשומרון ולקיים מעקב אחרי חקירות אלה. כדי לקדם את ניהול החקירות ביעילות. אני מדגיש: הוועדה הזו הוקמה כדי לבדוק דרכי חקירה באשר לתלונות שהוגשו נגד יהודים או ישראלים ביהודה ובשומרון.

אדוני היושב-ראש, אני צריך לסיים את נאומי. לא עסקתי אלא בחלק — — —

רענן נעים (המערך):
מדוע אתה לא מוסר את הדות הזה לוועדת החוקה. חוק ומשפט — זו השאלה.

שר המשפטים מ' נסים:
קודם כול, איך אתה אומר "לא מוסר"? האם אתה יודע שאני לא מוסר? על מה אתה מבסס את דבריך?

חיים רמון (המערך):
עובדה שאדוני לא מסר.

שר המשפטים מ' נסים:
קודם כול, יש מכתב רשמי של היועץ המשפטי לממשלה. הוא איננו אומר שהדוח לא יימסר. הוא רק מציע הצעה, וכל אדם הרוצה לקחת את הנושא הזה לשיקול דעת ראוי צריך לקבל אותה בהכנה. היועץ המשפטי אומר שיש הצעות שצריך לגבש אותן ולגמור את הטיפול בהן קודם במישור הממשלתי. זוהי הדרך.

רענן נעים (המערך):
הוא יועץ לממשלה, לא לכנסת. הכנסת היא ריבונית.

שר המשפטים מ' נסים:
אינני מתייחס לשאלה האם הוא יועץ לכנסת או לא; מדובר בנושא שהממשלה או הרשות המבצעת צריכות לטפל בו ולסיים את הטיפול.

אהרן נחמיאס (המערך):
למה לא טיפלו בזה במשך שנה?

שר המשפטים מ' נסים:
זה איננו נכון.

אדוני היושב-ראש, לסיום: לא עסקתי אלא בחלק ואולי בחלק קטן של הנושאים שמעסיקים את משרד המשפטים יום יום. ואולי שעה שעה. בשנה שעברה סימתי את הנאום במשפטים אחדים, ואני סבור שגם השנה יהיה ראוי לסיים את הסקירה הזאת באותן מלים. משום שתוקפן של מלים אלה לא רק שלא פחת אלא אפילו גבר.

אמרתיו בסוף הסקירה: מעל לכול, מרחפת על ראש כולנו בעשייתנו היומיומית תחושת השליחות של המשרד. משרד המשפטים מופקד על אחת המערכות החשובות ביותר במדינת תרבות. הלוא היא שמירת שלטון החוק והכטחת עליונות המשפט. חרף התנאים המיוחדים שבהם שרויה מדינת ישראל, אנו עומדים במערכה זו ומתמודדים עמה בלא כשל.

מלאכה חשובה זו נעשית לא ברעש ולא בקול גדול, אבל בלא היסוס ובתקיפות הדעת. לא תמיד אנו מרוצים ולא ככל עת אנו משיגים את אשר אנו שואפים, אבל חובה לומר שבדרך כלל אנו נפגשים בהכנה ומעוררים מן ההכרה בסמכות המשרד ועמדותיו בנושאים רבים ומגוונים.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מצודה זו של ערכים, כך אני מקווה, נשמרת כהלכה. אין קמים עליה, ואם יקמו עליה — לא יוכלו לה.

ד. הודעת ממלאת-מקום יושב-ראש ועדת הכנסת

שרה דורון (ממלאת-מקום יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מבקשת את

הסדר יש שישראלים, לדאבוני, נוטלים לידיהם את תפקידי ההגנה. אני אומר שהדבר אסור אלא לשם הגנה עצמית במלוא מובנה ומשמעותה. דבר זה גורם להרחיב את מגזר החיכוך בין שתי האוכלוסיות, זה גורם לתגובות שרשרת.

בעיית אכיפת החוק במגזר הערבי עומדת לא רק בקשר להתמודדות עם הפעילות העוינת. כאשר התעוררו שאלות והיו תלונות נחמנתה ועדת המעקב עליידי היועץ המשפטי לממשלה. לפני כשנה הוגש דוח ובו פירוט המקרים שהצוות בדק אותם ועקב אחריהם. הדוח הצביע על קשיים ובעיות בניהול החקירות, בשל מחסור בכות אדם, ליקויים בחיפוש ובשיחוף פעולה בין הגורמים השונים, העדר נהלים ולעיתים חוסר יכולת לקיים חקירה נאותה בגלל קשיי לשון, או אפילו בגלל בעיה של רמת החוקרים.

לאחר הגשת הדוח נתקיים עליו דיון במשרד המשפטים. הדיון נסב על השאלה: מה עושים? מה צריך לעשות, כדי לשפר את המצב ולתקנו בתחום הזה?

לאחר מכן יזמנו את הפגישה עם שר הפנים. היא נתקיימה לפני כארבעה חודשים ונתקבלו סיכומים. היועץ המשפטי לממשלה פעל מאז. הן בפגישות והן בהכנת הצעות ראיות, כדי להתמודד עם הבעיה איך לתקן את העיוותים, איך לתקן את הליקויים. הוא כבר גיבש הצעות. ההצעות האלה צריכות להיות נדונות בפורום של שלושה שרים הנוגעים בדבר — למעשה שני שרים הנוגעים בדבר ומשרד המשפטים. כמי שמופקד על שמירת החוק בישראל.

ההצעות הללו יידונו במטרה לקבלן. עם שינויים או בלי שינויים, כדי שהנושא הזה יקבל את הטיפול הראוי. אני מקווה שדבר זה לא יארוך זמן רב. אני מקווה שהמשך הדיונים — אני מרגיש, לא ראשיתם, כפי שהצטייר הדבר בכלי התקשורת — וסיומם יהיו בתוך זמן של כמה שבועות.

עם כל החשיבות של הנושא בחיי המדינה — והוא חשוב מאוד, איננו מזלזל בו — כאשר אנחנו עוסקים יום יום, שעה שעה בעשרות בעיות, אם לא מאות ואפלים וכמה מהן הן שאלות של קיום, או מה, הכעצקתה?

שולמית אלוני (המערך):

מפני שיש בעיה של חיי אדם.

שר המשפטים מ' נסים:

יש בעיה של חיי אדם. בטווח, אל תקבעי שהיא אינה מטופלת. יכול להיות שיש ליקויים בחקירה וזו מהות הבעיה. אולי התוספת בעניינים אחרים שאינם קשורים לדוח ועדת קרפ. אני אינני מתייחס לזה, אני מדבר על דוח ועדת קרפ ושם מדובר על ליקויים בחקירה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תנו לשר לסיים. השר מדבר כבר שעה וחצי. אני חס עליי.

שבח וייס (המערך):

זה קורה פעם אחת בשנה. אין דבר.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, אני מאמין, ומקווה שבתוך כמה שבועות יגיע נושא זה לידי שינוי.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

הודעה לממלאת-מקום יושב-ראש ועדת הכנסת.

חוכרת כ"ט, ישיבה ר"ז

— הודעת ממלאת מקום יושב ראש ועדת הכנסת: סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו —

2. ועדת הכנסת בישיבתה היום דנה בצרעורה של חברת הכנסת אורה נמיר, יושבת ראש ועדת החינוך והתרבות, על החלטת ועדת הכנסת מיום 8 במרס 1983, בעניין ראשונה הוועדת המשותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת העבודה והרווחה לדיון בהצעה לסדר היום של חברי הכנסת חיים דרוקמן, דוד מגן ועדנה סולודר בנושא: "פעולותיה של הכת המיסטית בויכרון יעקב".

ועדת הכנסת החליטה בישיבתה היום, י"ט בסיוון התשמ"ג, 31 במאי 1983, לשנות את החלטתה הנ"ל ולקבוע, כי יושב ראש הוועדה הנ"ל יהיה נציג ועדת החינוך והתרבות.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חודה לממלאת מקום יושב ראש ועדת הכנסת.

ה. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו

(דיון)

כאן, למעשה, אנחנו יושבים באפס מעש. הכנסת וועדת החוקה, חוק ומשפט, מחוסר חקיקה של ממש. מנסה בכל כוחה ליצור חוקים משלה. עוד אגיע לשלב השני, שר המשפטים מצא תפקיד לעצמו לבלום כל יוזמה, בין שהיא של חבר כנסת יחיד ובין שהיא של ועדה מוועדות הכנסת. צר לי לומר, כי בשנתיים האחרונות שר המשפטים כמעט לא הואיל לומר על הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת כי הוא מציע להעביר אותה לוועדה. אותן הצעות חוק שהיו בהן עניינים עקרוניים וחשובים — שר המשפטים התנגד להן. היה מקרה אחד, שכניגוד לדעת השר עברה הצעת חוק, במקרה הצעת חוק שאני הגשתי. על חופש המידע. ניתנה הוראה לגנוז אותה בוועדה ולא לדון בה. שר המשפטים אמר כי ועדה במשרדו שוקדת להגיש הצעת חוק, מאז עברו כמעט שנה וחצי, ודבר לא קרה. לכן לא התרשמתי מאותו מכול של ועדות שדיבר עליהן שר המשפטים. אינני מאמין בהן. אומר רק מה קרה השבוע, שר המשפטים החזיר לנו את הצעת חוק ייסוד: השפיטה. ישבנו ועבדנו עליה במשך חודשים רבים. הוציאו ממנה את נשמתה לחלוטין. הוציאו את החלק החשוב ביותר, את הבג"ץ.

חברי הכנסת, אני רוצה שתדעו דבר אחד: אין חלל ריק, העובדה שאין חקיקה בנושאים חשובים הניעה את בית המשפט העליון למלא את החסר. למעשה הפך בית המשפט העליון למחוקק בכוח. אוכיר כמה דברים לא פוליטיים, למשל, פסיקת ריבית; מתי נוקה הכנסת לדון בנושא ולעדכנו, מאז 1973? לא האינפלציה של 1973 כאינפלציה של היום. בית המשפט העליון נעדר לכך. הוא נאלץ לעשות זאת. הוא חידש מושג השערך בפסק דין שנתקבל לא מזמן.

שר המשפטים מ' נסים:

אתה יודע, חבר הכנסת שחל, שזה שנתיים וחצי יש הצעת חוק בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שלא סיימתם את הדיון בה ואתם מסרבים לקיימו?

משה שחל (המערך):

סלח לי, אדוני שר המשפטים, אתם מסרבים לקבל הצעה של רוב חברי הוועדה, ובכללם חברים מהמפלגה שלך. הסנקציה איננה להעביר את החוק. כאשר באנו להצביע ואמרנו שבמבחינת ההיגיון צריך להגן על כל התחומים, שגם הממשלה תחזיר את חובותיה צמודים עם ריבית — הסנקציה היתה שלא להעביר את הצעת החוק. זו היתה החשוכה. זו השיטה שנוהגים בה. יושבים פה חברים מוועדת החוקה, חוק ומשפט, אנחנו

אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות מטעם סיעת המערך: בוועדת החינוך והתרבות ייכנס חבר הכנסת נחמן רו במקום חבר הכנסת יעקב צור.

הנני מבקשת למסור לכנסת את ההודעות האלה:

1. הכנסת החליטה, בישיבתה מיום י"ג בסיוון התשמ"ג, 25 במאי 1983, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר היום בנושא: "היעלום של ילדים ומבוגרים" — מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

ועדת הכנסת בישיבתה היום, י"ט בסיוון התשמ"ג, 31 במאי 1983, החליטה להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, לדיון על סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו הוקצו שתיים. רשות הדיבור לראשון הנואמים הפותח בדיון — חבר הכנסת משה שחל. בבקשה.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אומרים כי בוונציה יש שעון שמש שחורותות עליו המלים: "אני סופר רק את שעות האור". שר המשפטים היה היום לשעון השמש הזה. הוא סופר רק את שעות האור, אבל בהעדר אור שיאיר את מעשי משרד המשפטים — הרי הוא היה זקוק לאנרגיה חזקה מאוד כדי שאולי תעזור לו להאיר את הצללים בסקירה על פעולות משרדו. לכן הוא אימץ מה שאמרו פעם על משה סנה זיכרוננו לברכה — "להרים את הקול, מפני שהנימוק הוא חלש". שמעתי את שר המשפטים מרים את קולו היום יותר מפעם אחת. מפני שנימוקיו היו חלשים.

חברי הכנסת, בסקירות של שר המשפטים ידע הבית הזה דבר יוצא דופן — בסקירות של שר המשפטים, אופוזיציה נקראת, נהגו חמיר מידה שונה מבסקירות של משרדים אחרים. בדרך כלל נהגו לדון ברוחב לב, אפילו למצוא נימוקים לסלוח על משגים, על דברים שיש עליהם ביקורת. הכול נעשה בנחת. שאלתי היום שר משפטים לשעבר האם זיכרוננו אינו מטעה אותי. כך היה. הוא אמר כי זו היתה נורמה מקובלת. אוכל להזכיר, מעדות חיה, כי היינו באופוזיציה כאשר היו שר משפטים לפני השר נסים, וכיניהם השר חמיר. חלקנו על דעתו. לא הסכמנו עם הרבה דברים שאמר. מעולם לא היה מצב, שהיה עלי לעלות על הדוכן עם צער בלב על שאני צריך לחרוג מהנורמה המקובלת. באין ברירה, חברי הכנסת, כגודל הציפיות משר המשפטים וממשרד המשפטים כך גם גודל האכזבה. נתחיל ראשון ראשון.

בתחום החקיקה: החקיקה יוצאת ממשרד זה, לצערי הרב, דלה ועלובה, חסרת כניון ומורשת נוסח. רק אתמול נאלץ יושב ראש הכנסת לנעול את ישיבת הכנסת בשעה 5:30, באין חוקים על שולחן הכנסת. בית המחוקקים הפך להיות כלי סינתטי, ריק מתוכן של חקיקה של ממש. בעבר היינו עדים לחקיקה ענפה ובעלת מעוף, חקיקה שעוררה ביקורת וויכוח. למה לי להזכיר ולצטט שר משפטים שהיו חברי למפלגה? אצטט ואציין שר משפטים ששמואל תמיר. היו לי טענות אלו, לעתים החקיקה היתה שטחית, אבל היא היתה ענפה, היא הביאה נושאים שהיו נתונים במחלוקת וניסתה להסדיר אותם.

שבשביילנו הדאגה לשלטון החוק חשובה יותר מכל שיקול אחר. יהיה אשר יהיה, הנוחיות הזאת לא תהיה. ביווינה של הכנסת משמעותו התמוטטות הבסיס של המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל, ועל כן אני מעמיד לפניה את האתגר השלישי: היכן היית בנושא של השתוללות האלימות המילולית, שהגיעה גם לאלומות פיסית? ציפינו מכם להשמיע משהו. ראש הממשלה לא דיבר, וכשהוא דיבר הוא אמר מעט מדי ומאוחר מדי. אבל ממך לא שמעתי דברים חוצבי להבות. ושוב, אינך בין אלה המצניעים דבר, כאשר אתה רוצה לגנוח דווקא את אלה שמתנגדים לדעתך הפוליטית.

דיברת כאן על הבעיה של הסתבת בכתיבה המשפט. מה לי כי אעיד על שאמרת שהמצב לא נעשה גרוע יותר? הרי רק אחת הגיש מבקר המדינה את הדוח שלו. ראה מה הוא אומר בעמודים 240 עד 245: איטיות בטיפול, חיקים שנחלים מחמת חוסר מעש, רשלנות בהגשת כתבי תביעה; 50 חיקים פליליים נעלמו בירושלים ולא היה אפשר להמציא אותם. והוא ממשיך: ממצאי הביקורת עולה שטיפול של הפרקליטות המחוזיות בחיקים נמשך לעתים זמן רב. במיוחד בפרקליטות מחוז חיפה היה פיגור בהכנה ובהגשה, שלא לדבר על העניין של ההוצאה לפועל.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם דבר אחר. כמי שנוקק להופיע בכתיבה משפט, אני יודע שחיק נזיקין, ברוב המחוזות, מגיע לדיון ראשון וקדם-ראשון אחרי שלוש שנים. בתל-אביב — אחרי ארבע עד חמש שנים. ערעור לביה"משפט העליון בעניין אזרחי — אתה מחכה בין שנתיים לשלוש שנים ועדיין אינך מקבל תשובה, עדיין לא קבעו לך מועד. איזו עשיית צדק היא זאת, כאשר היא נדחית כל כך הרבה זמן. והיכן הניסיון לערוך רפורמה בכתיבה המשפט? אני מצטער מאוד, אינני חושב שהעניין מראיג אותך עד כדי כך, שתנסה לזעזע את המערכת כולה.

אגע כעת בדבר אחר. הצדק זועק והדברים אינם מסתיימים. מערכת בתי-המשפט עומדת בפני בעיה רצינית מאוד של "התפוצצות" בבתי-הסוהר והעדר טיפול אפילו בנושאים פליליים, על כל ההשלכות שיש לכך.

אני רוצה לציין בעיה שחמורה בעיני פי כמה. גאוותנו על המערכת המשפטית וגאוותו של כל אזרח בארץ היתה על שופטיו. שופטים היו מתמנים בעבר על-פי כישוריהם ובשל מלומדותם. בקרב ציבור המשפטים בלטו משכמם ומעלה שופטי בתי-המשפט בישראל, והדבר התבטא בכבוד ובהערכה שרחשו ציבור האזרחים ועורכי-הדין לבתי-המשפט וליושבים בהם. כך היה, וכך אני מקווה ורוצה שיהיה.

ואילו היום — אני אומר זאת בצער רב ובדאגה רבה — אנו עדים למינויים פוליטיים. תכנתי ברדתי לפני שעתיד לדון האם לומר דברים אלה. אני מצטער לקבוע, כי עתה יש שיטה של פוליטיזציה במנגנון בתי-המשפט בארץ. חשבתי כי אולי על-ידי התראה קודמת, בשקט ובצניעות, הדברים יתוקנו. הדברים נעשים בפרהסיה ובגלוי: הכישור הוא פוקס המפלגה, זה הקריטריון הקובע מי יתמנה. לעתים הדברים נעשים גם בצורה הגסה ביותר והכרורה ביותר, וכיך הגימוקים אפילו נאמר כי שופט שמונה מונה בין השאר בשל דעותיו הפוליטיות ולא בשל כישוריו. תופעה פסולה זו של פוליטיזציה בשפיטה, ולדעתי זו הרעה החולה הקשה ביותר שיכולנו לצפות לה, יש בה כדי להחריב את מה שנבנה במשך שנים רבות של עמל, ואני תקווה כי עתה הדברים יישקלו שנית בטרם יהיה מאוחר. אינני בא לטעון שימונו שופטים מאיזה דם שהוא. אני בא לטעון שימונו שופטים על-פי כישוריהם, וכישוריהם בלבד.

דרך כלל, נוהגים בוועדת החוקה בצורה עדינה ומעודנת. אף איננו מוציאים את דיבת משרד המשפטים החוצה.

אני רוצה להפנות אליך, אדוני שר המשפטים, כמה שאלות נוקבות. אני מצטער שאני חייב לעשות זאת. אני שואל אותך היום: הבאת את נושא ועדת קרפ. שאלו אותך שאלות בקריאות-ביניים — מה קרה? אם העניין זכה לטיפול כה טוב, למה נזקקה עורכת-הדין יהודית קרפ להחפטר? איך בכלל הגיע העניין הזה למודעות הציבור? אני שואל אותך שאלה ישירה: מדוע אתה מתנגד, לאלתר, להעמיד את הדוח הזה לפני הוועדה? מה טיבו של סעיף 14 בתקנון? מה טיבו לא אליבא דדעתה של הכנסת, או דעתה של חברת הכנסת אלוני, או אליבא דדעתו של חבר הכנסת שבח וייס, אלא על-פי דעתו של חבר הכנסת משה נסים משנת 1976. דרשת מהממשלה בראשות המערך את חיוק ועדות הכנסת? דרשת ולא קיימת. וכורה לי להרישה שלך, כי ראש הממשלה ושר הביטחון יהיו חייבים להופיע אישית בפני ועדת החוק והביטחון, ולפני שבו הרמת יד נגד הצעה שלא אמרה כי בכל מקרה זימנו אותו, אלא רק בעת מלחמה. אני מצפה ממך, כשר משפטים, שתדע להתעלות במקרים מסוימים גם מעל שיקולים פוליטיים, כי אותך וזהירים ואת משרתך מחשיבים מעבר לוויכוח קטנוני של יום-יום.

אני מעמיד בפניך אתגר נוסף. היכן היה קולך בימים אלה, כאשר שר עמית וחבר שלך, גם לממשלה וגם לחטיבה, הרים אצבע מאשימה והטיל דופי בשרים אחרים. חבריך לחטיבה? אני שואל: הייתכן שאתה חשב ותמלא פיה מים? אחד מן השתנים: אם השר מודעי מטוח האשמה כה חמורה בשרים בממשלה, חובתך כשר המשפטים לקום, להתייצב ולדרוש ממנו שימציא חומר או שיתנצל; אם לא, עליך להטיל מיד על היועץ המשפטי לממשלה לחקור את דברי השר מודעי. אין להשאיר את הדבר כפי שהוא היום. אני הופעתני, יש פה כל האלמנטים שמי שדואג שיהיה שלטון חוק צריך להתנגד להם. אומר השר מודעי: אם ינהגו אחרת, אני אגנוז את החומר. אלה סממנים של סחיטה. ואולי יש אמת בטענותיו?

שוב אעשה אנלוגיה ואדבר קצת על דברים מן העבר. האם כך נהג השר צדוק בעניינים שהיו בממשלות קודמות? כך נהגו קודמיו? מדוע אין שומעים אותך? לו היית בין השרים שאינם מדברים בעניינים אחרים, הייתי מבין, אבל אני רואה אותך יוצא כראש, ובעניינים ששנויים במחלוקת חמורה מאוד אתה יוצא חוצץ ותוקף את האופוזיציה ראשון בין השרים; בעניינים הנוגעים לך כתוקף תפקידך — קולך אינו נשמע ולו במלה אחת.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר לשר המשפטים שהכנסת, לא כפי שהיא היתה פעם, לצערי הרב, מוותרת על מה שמגיע לה כדין. היא שותקת ושחקה הרבה פעמים. אולי רק כאשר העניין הזה הגיע לשיא, בנושא של ועדת קרפ ובנושאים אחרים, מתחילה הכנסת להשמיע את קולה.

מספרים כי בזמן מלחמת השתתור של ארצות-הברית הוקף הגנרל גיונס בצו שלם של אוניות מלחמה בריטיות. אונייתו, שלא היתה אלא פריגטה ירערה ועלובה, היתה באמצע, ומשהציעו לו הבריטים להיכנע, שקל לרגע ואחר כך ענה — ותשובתו היתה לאגדה: "not yet begun to fight we". אני רוצה לבשר לך, כי כפי שהוא אמר וטיבע את עשר האוניות שהיו סביבו — כך גם אנתנו אומרים לך, לפחות במה שנוגע לי, ואני משוכנע שיש לי חברים השותפים לדאגתי: "we have not yet begun to fight". אנחנו נילחם על זכותה של הכנסת מעבר לוויכוח של קואליציה ושל אופוזיציה, מפני

חברי הכנסת, יש סיעות שעוד לא מסרו את שמות חבריהן, המבקשים להשתתף בדיון. אם לא ימסרו את השמות — יאבדו חברי הכנסת את זכותם לנאום.

יצחק זייגר (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי הרשו לי לדחות את דבריו של חבר הכנסת שחל ואת ביקורתו הגורפת. אני מבין ללכו. אופוזיציה צריכה לתקוף ולבקר, והפתוס והטון הם כנראה ביחס הפוך להגיון הדברים.

אני חושב שיש לדחות את הדיבורים על מינויים פוליטיים לבתי המשפט. מעולם לא הועלו טענות כאלה, ואפשר היה להעלות טענות כאלה גם בעבר. יש לדחות גם את הדברים על שאין חקיקה מספקת. על חוסר יוזמת חקיקה של משרד המשפטים. מחוקקים חוקים לא כדי להעסיק את הכנסת, מחוקקים חוקים כשצריך.

לעומת זאת, אדוני היושב ראש, אני רוצה לברך את שר המשפטים על סקירתו המאלפת ועל פעולתו. בתחומי משרדו. אולם ברשותכם, חברי הכנסת, רצוני לנצל הזדמנות זו ולהתיר על התפתחות בלתי רצויה במערכת המשפט הישראלית. כוונתי להתערבות ההולכת וגוברת של בתי המשפט העליון בפעולות הכנסת וועדותיה.

לאחרונה הוציא בית המשפט העליון צו על-תנאי נגד ועדת הכספים, המצווה עליה להסביר מדוע לא תשנה את החלטתה ביחס לגמלאות שאירי שופט, באופן שידינה של "ידועה בציבור" של שופט יהיה כדן אשתו. החלטה זו של ועדת הכספים, שדינה של "ידועה בציבור" אינו כדן אשתו, ניתנה לא עכשיו אלא מזמן, כבר בקדנציה הקודמת. אין ספק שאם בית המשפט יחייב אותנו, את חברי ועדת הכספים, לשנות את ההחלטה ההיא, הוא ייכך את הממשלה — לפחות את הקואליציה — ואף עלול לגרום למשכר, וזהו אפוא דוגמה מובהקת של ניסיון מצד הרשות השופטת להתערב בדליכים פוליטיים, ניסיון בלתי רצוי בהחלט. בשביל האופוזיציה זו יוזמה נכונה, היא חייבת להביך את הממשלה; אבל בית המשפט — לא.

זאת, כמובן, איננה רק דעתי. גם משפטנים אחרים וגם שופטים חושבים כך. אביא דוגמה: ד"ר צמח, משפטן ידוע, כתב מאמר ב"עיוני משפט", כרך ו', עמוד 753, וכך הוא אומר: "טעמים עליונים שבהפרדת רשויות, בעצמאות הפרלמנט ובכבוד ההרדי, שראוי שישורר בין רשויות המדינה, מחייבים כי הכנסת תיהנה מחופש פעולה לנהל את הליכיה כראות עיניה, בלא שתבואנה רשויות חוץ ותפשושנה במעשיה". זה הביטוי של ד"ר צמח, "תפשושנה במעשיה", "אחרת, אומר ד"ר צמח, בית המשפט יוצף בהתדיינות שחששנה אותו לויתרת-חמיד של מאבקים פוליטיים". מאמר זה צוטט על-ידי השופט ברק בבג"ץ 652/81 בעניין חבר הכנסת שריר, הדברים מופיעים ב"פסקי-דין" ל"ו, כרך 2, עמוד 197.

באנגליה, למשל, לא יעלה כלל על הדעת שבית המשפט יתערב בענייני הפרלמנט. אם אינכם מאמינים לי, חברי הכנסת, הרי ראייה מפיו של נשיא בית המשפט העליון שלנו, השופט כהן, כלשונו בבג"ץ 306/81: הוא אומר: "באנגליה קיימת הוראה בחוק המוציאה מתחומי בתי המשפט הליכים בפרלמנט", וזהו סעיף 9 ל-Bill of Rights.

מפליא למרי, רבותי, שדווקא אצלנו בישראל, והרי שאבנו את עקרונות המשפט האנגלי ואימצנו את רוב ההלכות שלנו משם, מאנגליה — דווקא בעניין חשוב כזה התפתחה אצלנו

אני רוצה לומר גם משהו בקשר לדוח ועדת קרפ. הגענו למצב שבו על חברי כנסת לתבוע ולא לקבל מענה. עד לידי כך הגענו, שחבר כנסת צעיר שנכנס זה עתה לכנסת, כמו חבר הכנסת רמון, נזקק לפנייה לבג"ץ על-מנת ששר המשפטים אולי יירעה ויואל לכבד את תקנון הכנסת ולהגיש את הדוח לוועדת החוקה, חוק ומשפט. כל האקרובטיקה לא תועיל, ואיני מקבל את הטענה: יושב ראש הוועדה יראה והוא ייווכח.

אזכיר לשר המשפטים, שהוא ותיק בכנסת, שני מקרים שהסעירו את הכנסת. היתה פרשת "יורד" והיתה שאלה של מתן תשלומים לאנשים במדינות זרות. העניין היה גריש ועדין, ואז נקבע ששלושה חברים — יושב ראש ועדת הכספים, ד"ר כדר מהאופוזיציה ונציג מן המפלגה — יקבלו את המידע כולו על פרטי פרטי.

היה מקרה אחר של חלוקת עזבונות, שנדמה לי שאתה עוסק בהם היום, וירדו לחיו של ספיר זיכרוננו לברכה. ההומר הועבר לוועדה כולה וחברי הכנסת התחייבו לחתום על מסמך שהם ישמרו על סודיות. מהו הוויכוח על עוד שבוע, עוד שבועיים, כן ניתן — לא ניתן? אילו לפחות היה לכם האומץ להגיד שאתם מסרבים. אבל לומר — וזה מה שמרגיז: מה פתאום, אנחנו מסרבים? אם אינכם מסרבים, מדוע הדוח אינו? ואל תבואו אלי ותאמרו לי: נסתיימו דיונים. לא נסתיימו דיונים, היה לכם די זמן. זה תפקידה של הוועדה הממוקקת, שהיא תבוא ותקבע לכם מתי כן ומתי לא. אינכם עומדים מעל למחוקק, ובמיוחד בדברים אשר מסעירים את הציבור, ותהיה הממשלה אשר תהיה.

אני רוצה לומר עוד דבר: שר המשפטים אמר כאן שאין אופה כלפי סוגי האוכלוסייה, יהודים — כערכים, ערבים — כיהודים. מה משתמע מדבריו? אם דוח ועדת קרפ נכון, ואם החוק אינו מיושם, על-פי דבריו כאן, מה שאתה אומר הוא שאין יישום חוק כלפי כולם. אם זה נכון, נוצר כתחום הגדה מצב דומה לזה שקיים באי האוקיינוס, ב"דאטש אנטליס", שם יש "tax heaven", מקומות שבהם אין יודעים מה הם מסים. כאן נוצרת מובלעת שבה אין יודעים מה הוא וזק, ואתה קם ומודה מעל הדוכן הזה שזה המצב? יש מעין דלל ריק שבו אין מפעלים חוק, מין מערב פרוע, וכאן אתה נותן לכך גושפנקא. הלוא אם הכול שווים ואין מפעלים את החוק — ואומרים זאת — הרי אין להפעילו לא כלפי אלה ולא כלפי אלה. המצב כיום — לדעתי, הוא תעודת עניות מראינה ביותר.

רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לסיים ולומר שמצב זה, שאין מפעלים חוק בתחום השטחים, תוצאותיו יורגשו לא רק שם, לא יעבור זמן רב והתופעה הזאת תחדור גם כאן, ואל תאמרו שלא הזהיר. הזהיר אתכם שהאלימות המילולית עלולה להפך לאלימות פיזית, ואיני יודע אם התעוררנו. אם כן — מאוחר מדי. אני מזהיר כאן שתוצאות אי-הפעלת החוק בשטחים משמעותן אי-הפעלת החוק גם בתחומה של מדינת ישראל. ומשרד המשפטים, אשר אמר לעמוד כפרץ, נרע לאחר.

צד לי לומר, כי לסקירה כזאת ולמצב כזה לא ציפינו. אני מצטער לומר, כי הפעם נאלצתי לסטות מהנוהג שהמעבירים ביקורת מצינים גם דברים חיוביים. לא מצאתי דבר חיובי של ממש שאפשר להצביע עליו.

הי"ד מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת משה שחל, רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק זייגר, ואחריו — לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

שר המשפטים ולבי פחד ורחב: כל כך הרבה הישגים ואף לא כישלון אחד.

אדוני שר המשפטים, כימ"ך — אף-על-פי שחבר הכנסת זי"ר השכילנו והעמידנו על כך שהחקיקה איננה לשם עיסוקה של הכנסת, הרי גם הוא הסכים עם הקביעה כי חקיקה היא לשם פתרון בעיות בלתי פתורות — ירידה החקיקה היוזמה, ומדובר בנושאים שטרם הוסדרו או בחוקים המבטלים לחלוטין חוק קודם, ולא בתיקונים, ולפעמים אף בתיקוני דפוס. של חוקים קיימים, ולא אשווה את פועלך לפועלם של שרים קודמים של המערך, אלא אך ורק לזה של השר הקודם של הליכוד.

בשנת התש"ם הובאו לכנסת, עליידי קודמך, אחד-עשר חוקים, וביניהם חקיקה חשובה מאוד, שעוד אחיחם אליה בהמשך דברי, לביטול תקנות חירום, תקנות הגנה מנדטוריות משנת 1945, העוסקות בהגליה וכמעצרים, ואולם, עדיין קיימות תקנות מנדטוריות אלה משנת 1945, שהזקקו עליידי הבריטים מכוח הספר הלבן ב-1937, כדי להילחם במחתרות היהודיות. בין התקנות: מעצרי-בית לפי שיקול דעתו של מפקד צבאי — לא בשטחים, בישראל; מעצרי מינהלי; שלילת זכותו של אדם לעבוד — —

שר המשפטים מ' נסים:
מעצרי מינהלי?

אלעזר גרנות (המערך):
כן. — מניעת קשרים של אדם עם זולתו; ניתוקו של אדם מנכסיו שבאחזקתו — תקנה 109; חידרה לצנעת הפרט; הגבלות חמורות על חופש הכעת הדעה, ובין העונשים שניתן להטיל על מי שעוברים על האיסורים הללו עדיין קיים עונש המוות בתלייה. מסתבר כי לך, אדוני השר, קיומן של תקנות אלה איננו מפרע.

בהתשמ"א הביא קודמך שוב אחד-עשר חוקים לכנסת. בהתשמ"ב הבאת אתה, אדוני השר, ארבעה חוקים לכנסת, אחד מהם חוק הגולן, שעליו עוד אדבר. בהתשמ"ג הבאת לכנסת שלושה חוקים.

שר המשפטים מ' נסים:
אני הבאתי את חוק הגולן? אילו הבאתי אותו זה היה לזכותי, אבל לדאבוני לא אני הבאתי אותו.

אלעזר גרנות (המערך):
לא, לא אתה. הובאו לכנסת חוקים, ואחד מהם הוא חוק הגולן; נכון, לא עלייך. גם משלושה החוקים של התשמ"ג בא חוק אחד ביוזמת משרד החוץ, והשני — ביוזמת משרד הרווחה. אט אט יוזמתו של משרד המשפטים שואפת לאפס.

זאת ועוד: בתקופת כהונתך יש לחקיקה, במידה שהיא קיימת, גם ייחוד משלה: היא מצטיינת בכך שהיא חפופה, טרואקטיבית ופרסונלית. לדוגמה: חוק הגולן, חוק אוריאל לין, החוק להארכת כהונתם של הרבנים הראשיים ולהארכת חוקפן של תקנות שעת-חירום בשיחיות הרפואה. כולם מתייחדים באחד לפחות משלושת המאפיינים שמציינים את פעולתך.

שמעתי על הרכה הישגים, אבל אני בדקתי את נושא בתי-המשפט. אדוני שר המשפטים, בסוף 1981 נותרו 154,770 חוקים חלויים ועומדים בפני בתי-המשפט. באותה שנה הוגשו 302,000 תביעות ונסחיים הטיפול ב-288,000 מהן — מכאן שמספר התיקים הנגררים והנדחים משנה לשנה הולך וגדל. הטרדות, הנוקשים ועינויי הדין הנגרמים לבעלי הדין שעניינים נדחה אינם צריכים הוכחה, אבל לעומם ולסחבת בבתי-המשפט

פרקטיקה משפטית הפוכה, שם, באנגליה, בית-משפט איננו מתערב בענייני הפרלמנט; בישראל — כן. ברשותכם, רבותי חברי הכנסת, אסביר כיצד קרה הדבר. עד 1969 איש כמעט לא העלה על דעתו לפנות לבג"ץ נגד הכנסת או נגד ועדה מוועדותיה, או לתקוף חוק של הכנסת. באותה שנה, 1969, קם לפתע אדם ששמו ברגמן ותקף בבג"ץ את חוקיותו של חוק מימון המפלגות. בטענה שהכנסת חוקקה את החוק הזה בניגוד לחוק-יסוד. היועץ המשפטי דאז, במקום לעמוד בתוקף על הטענה שהעניין אינו שפטי, ושכמו באנגליה כך גם אצלנו אסור לבית-המשפט לערער על חוק שחוקק הפרלמנט, בחר לנהוג בדרך משונה ולא לעורר את שאלת חוסר הסמכות של בית-המשפט להתערב במעשי הכנסת.

לדעתי, זאת הייתה טעות חמורה. לא רק אני חושב כך. גם השופט ויתקין, למשל, מתח ביקורת חמורה על דרך-לא-דרך זו, בבג"ץ 302/72, "פסקי-דין" כ"ז 2, עמוד 179. וכך אומר השופט ויתקין: "רואה אני שהקונצסיה שעשה היועץ המשפטי ברוח לבן, תוצאתה עירוב פרשיות ושיבוש כללי המשפט". אלא שהפרקטיקה הזאת של היועצים המשפטיים חזרה ונשנתה, חזרה ונשנתה. ואומנם, מאז ועד היום השתרש הנוהג — שלא כמו באנגליה — שמאפשרים לבית-המשפט להתערב בענייני הכנסת.

רבותי חברי הכנסת, אם ניתן להללך זה להתפתח, התוצאה תהיה שבית-המשפט העליון, הבג"ץ, ייפך לבית-עליון. הכנסת תהיה בית-תחתון ולבית-המשפט העליון תהיה זכות וטו על הנעשה בכנסת. הצדה היא, רבותי, שאנחנו, חברי הכנסת, נבחרים עליידי הציבור מדי ארבע שנים ואנו נותנים את הדין בפניו, ואילו השופטים מתמנים לתפקידם על-ידי ועדת מינויים ומכהנים עד הגיעם לגיל 70. זוהי, כמובן, איננה דמוקרטיה ואין זו דרך נכונה. אם נרצה בית שני, נקים בית שני בדרך של קונסטיטוציה, אבל לא ניתן לבית-המשפט להיות בית שני.

הנני פונה אפוא אליך, אדוני שר המשפטים, ומבקשך להורות הפעם ליועץ המשפטי לממשלה לטעון בבג"ץ הזה — שמתנהל נגד ועדת הכספים — כמלוא התוקף והתומרה שלבית-המשפט אין סמכות לתת צווים לכנסת או לוועדותיה וכי ענייני הכנסת אינם שפטיים. היה, אדוני היושב-ראש, ובית-המשפט לא יקבל טענה זו, הייתי מציע לשקול חקיקת חוק כרוגמת החוק האנגלי, שיאסור על בית-המשפט להתערב בנעשה בכנסת. תודה.

היור"ר מ' שחל:
תודה לחבר הכנסת זי"ר. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — לאגודת ישראל.

חבר הכנסת שפירא, אתה רוצה לדבר? אחרי חבר הכנסת אלעזר גרנות רשום אצלי: אגודת ישראל, אתה נכנסת. אמרת פעם שלא נתתי לך רשות להציג חוק, ולכן אני שואל אותך האם אתה רוצה לעלות אחרי חבר הכנסת אלעזר גרנות ולדבר.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני פשוט נכנסתי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי אחרי חבר הכנסת גרנות?

היור"ר מ' שחל:
חבר הכנסת תופיק טובי.

אלעזר גרנות (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי את סקירתו של

אנחנו נואלנו להאמין שכל אותו מרץ וחריצות יחידה שהשקעת בוונדטה האישית שלך, יעמדו לך גם לתיקון ענייני משרדך הנוכחים. אבל עד מהרה התפכחנו. למדנו לדעת שעולם כמנהגו נוהג.

אדוני השר, אינך רק מופקד על "משרד". טבעו של תפקידך מתייב אותך שיהיו לך זיקות מיוחדות לרות החוק, לעקרונות המשפט ולכבוד הצדק הטבעי. עליך, יותר מעל כל שר אחר בממשלה, חלה אחריות מיוחדת למעמדה של הכנסת. הן כריבון המחוקק והן כרשות המבקרת את מעשיה של הרשות המבצעת. לעניין זה חייב היית לראות עצמך כשלוחה של הכנסת בממשלה, ואילו אתה נתת את ידך במעשה ובמחדל להרכת הכנסת מתוכנה כמחוקק ולחסימתה כמבקר הממשלה. אתה החשית נוכח פגיעות אנושות בעקרונות הצדק והשוויון בפני החוק. הן כאשר לחונן החוקים — ואני מזכיר את חוק ק"ץ — קצבאות יוצא צבא — הזכור לדיראון, והן כאשר לדרך קבלתם, ועל זה כבר רמזתי לפני כן.

יחר על כן. אתה גילית אדישות מופלגת לאי-אכיפת החוק. הזכר העניין של דוח קרפ. לא אתה גרמת שחמונה ועדת חקירה. ראש הממשלה צריך היה לעשות זאת לאחר שנה.

שר המשפטים מ' נסים:

שר הביטחון הוא אשר מופקד על הנושא הזה.

אלעזר גרנות (המערך):

אבל אתה הוא זה שמונע את מסירת הדוח לוועדת החוקה. חוק ומשפט של הכנסת.

שר המשפטים מ' נסים:

לא מיניה ולא מקצתיה.

אלעזר גרנות (המערך):

אדוני, אני חבר ועדת החוקה. חוק ומשפט ואני יודע כמה דברים אמורים. על כן אני קובע: אתה הוא זה שמונע זאת.

יש פרשיות אחרות, וזמנן יגיע. בינתיים, אני רוצה להגיע לעניין האחרון בדברך, והוא חמור בעיני. דובר כאן על מינויים פוליטיים. אני רוצה להעיר את תשומת לבך, אדוני שר המשפטים: אתה, בשתיקתך, נתת לממשלה להפוך את מערכת המשפט בישראל קרדוס לחפור בו למטרות מפלגתיות אלקטורליות ולא פצית פה ולא צפצפת נוכח התעללות מבישה במה שהופקד בידך למשמרת.

אדוני, אני מדבר על הפארה השעורריתית ששמה: "ועדת החקירה לרצח ארלוזורוב". והלוא אנחנו נמצאים שלוש-ארבעה חודשים אחרי רצח אמיל גרינצווייג? ביוני אשתקד, 49 שנה לאחר רצח ארלוזורוב, נפתחה מלחמת לבנון, ובמהלכה של שנה זאת הונחו לפנינו קרוב ל-500 חללי מלחמה זו. האם נושאים אלו אינם ראויים לחקירה, ואילו מאורע שאירע לפני 49 שנים דוחק בנו? והלוא אתה יודע שכל הוועדה הזאת הוקמה כדי שיהיה לליכוד נושא למלחמת הבחירות הבאה, בדרך של הרחקת עדות וליכוי יצרים באמצעות נושא ישר.

איפה היית, שר המשפטים? למה לא מנעת את השימוש במערכת המשפטית של ישראל למטרות כאלה? אני מקווה שתנועת העבודה לא תיגרר למלכוד הזה, ונשאיר את הפארה הזאת כולה לכם.

אדוני היושב-ראש, אין חבר כנסת אחד מכל 120 חברי הכנסת שמכיר את הפרשה הזאת כמוני. שש שנים הקדשתי לחקירת העניין. אם יש נושא שהיו צריכים להחלי עליו "חשבי

יש גם תוצאת לוואי נוספת וחמורה מאין כמותה: הנטייה לסגל חוקים ולהתאימם לסחכת. אני מעיר את תשומת לבך ברמז. מחמת דוחק הזמן, לגושא של סדרי הדין והעדות.

שר המשפטים מ' נסים:

סדרי הדין?

אלעזר גרנות (המערך):

כן. סדרי הדין והעדות.

שר המשפטים מ' נסים:

איפה? אולי תפרט?

אלעזר גרנות (המערך):

כן, אם צריך אפרט עוד, אבל בהודמנות אחרת.

אתה גם דיברת על ההיגש הגדול בעניין רישום המקרקעין. אבל כמה שנוגע לענייני דיור לא רק שהמצב לא הוטב, אלא הוא הורע. נכון שמנהל אנף רישום הזכויות במקרקעין. שהוא אנף שלך, טוען שזו בעיה הקיימת רק בשיכונים ציבוריים, וסיבת הסחכת היא חוסר פיקוח הולם מצד משרד השיכון על החברות המשכנות. אבל דוח 33 של מבקר המדינה ל שנת 1982 חתור וקובע, שהסחכת מקורה בטיפול בזכויות הקניין במקרקעין.

יש עניין נוסף.

שר המשפטים מ' נסים:

סליחה, אינני מבין את העניין. צר לי: זכויות קניין בהסדר מקרקעין? פרט עניין עניין.

אלעזר גרנות (המערך):

אינך מבין את העניין של רישום דירות? אני מדבר באותו עניין שאתה דיברת בו — בתים משותפים והסדר רישום הקניין שלהם. האם, לפחות, כוונת כוונה, גם אם טעיתי בניסוח?

שר המשפטים מ' נסים:

כן.

אלעזר גרנות (המערך):

יפה, להכא אשתדל להיות מובן גם בניסוח.

אבל יש עניינים נוספים: אני באמת תמה עליך, אדוני שר המשפטים — האם באמת כל ענייניה של מדינת ישראל בתחום החקיקה מוסדרים, ואתה יכול להיות כל כך שליו? שמענו אתמול, מפי יושב-ראש הכנסת, כיום שני שהוא יומה של הממשלה, את מחאתו החריפה כלפי הממשלה, על שאינה מזינה את דיוני הכנסת; אבל אתה, אדוני השר, מהלך מעדנות, בן לא דוחק דבר.

שר המשפטים מ' נסים:

סליחה, האם שמעת את הסקירה שלי או האם הכנת את הנאום קודם? בכל הכבוד, זוהי זכות.

אלעזר גרנות (המערך):

לא, לא. תיקנתי את נאומי לאחר ששמעתי את דבריך, אני יודע על מה אני מדבר, אדוני. אתה, הולך הלוך וטפוף בזיזות ובזהירות — אני מציין זאת לשבח — בין כל טיפות האינטריגה וקילוחי ההשמצות ומכיתות המדיניות הכושלת של הממשלה ושל שכרי מפלגתך שלך — ובכל נוגע למשרדך, ככל שהדבר נוגע בכנסת — "מימין" מיכאל, משמאלך גבריאל ועל ראשך שכנית אל". נירוונה מושלמת. היה רגע, אדוני השר, שנדמה היה כי התעוררת. הארץ כולה זוכרת כנענועים את אותה שיקפה לוהטת ופעלנות יוצרת שגילית בכל הנוגע לשמירת החוק, כאשר לבחירת הרבנים הראשיים, ואפילו

המטרה ברורה: לרושש את האזרחים הערבים, להגדיל את הכנסות המדינה, בלי כל התחשבות במציאות החברתית.

דוגמה מזעזעת בשפיטה ובענישה של צעירים ערבים כיום היא דוגמת שפיטת הצעירה אומיימה אלחוסרי בת השמונה-עשרה מאום-אל-פחם. בחודש מרס שעבר היא נקנסה ב-2.5 מיליוני לירות, 250,000 שקל, בבית-המשפט בחדרה. באשמת הפרת סדר וזריקת אבנים ב-22 בספטמבר, יום השביתה בקשר לסברה ושחילה. צעירים ערבים מוכנים למשפט על הפרות סדר במגרשי הכדורגל. אפילו בדברים הקורים מדי שבוע בשבוע במגזר היהודי ובמגזר הערבי בולט ביותר כוכד, הקנסות על התושבים הערבים, לעומת קנסות ודרכי ענישה קשים אלה אני שואל: אילו קנסות הטילו על מידי האבנים ברמות? אילו קנסות הטילו על חוקפי החיילים ממימי? אילו קנסות יטילו על מפירי הסדר כאיצטדיון בלומפילד ביפו, על עוקרי הספסלים וחוקפי השוטרים? האם נוהגים במפירי סדר ערבים כפי שנוהגים ביהודים? ברור שלא: גם בתוך ישראל מתפתחות שתי מערכות שפיטה ומתפתחים שני סטנדרטים של איכפת החוק כלפי ערבים וכלפי היהודים.

ועדת קרפ ומסקנותיה בקשר לאי-אכיפת החוק והמשפט על המתנחלים: החיפוי המופנן על הפרות הסדר והעבירות הנפשעות על החוק מצד המתנחלים ואי-יישום מסקנות ועדת קרפ בנרון: אי-הטיפול במשך שנה שלמה במסקנות אלה של הוועדה, שהצביעה על חיפוי שלטונות הצאל על עבירות ועל פשעי המתנחלים, דברים שגרמו להתפטרותה של הגברת קרפ, סגן היועץ המשפטי לממשלה, מראשות הוועדה — דברים אלה זורקים אור חדש על המציאות של לית דין ולית דיין בשטחים הכבושים, השטחים הכבושים הופכים להיות מושבה, רודניה חדשה של ישראל, והחוק והסדר — אלה הם הכללים שיכתיבו המתנחלים, שהקימו את המיליציות שלהם והשולטים ורודים כאוות נפשם, כמתחייבים קולוניאליסטים וגזעניים.

בקשר לדוח ועדת קרפ ומסקנותיה, שר המשפטים ומשרדו נוהגים לא כמי שצריכים לפעול לקיום החוק והמשפט אלא כמי שמחפשים על רמיסת החוק והמשפט. במקום לפרסם דברים: במקום לפרסם את מסקנות ועדת קרפ ואת המלצותיה ולעזור בכך לאכיפת החוק והמשפט על המתנחלים, הפורעים והרומסים את החוק והמשפט ו"מצפצפים" עליו כעזרת הממשל הצבאי וכעזרתם וכחשבותם של חברי כנסת בכירים מהקואליציה, התובעים להעביר לבטל חקירה ולהפסיק הליכי משפט נגד מתנחלים מפירי חוק במקום לחשוף את אלה המערערים את יסודות החוק והמשפט — באשר המשפטים ומטיל איפול על מסקנות הוועדה והמלצותיה ונוהג על-ידי כך כשותף לרמיסת החוק והמשפט, שר המשפטים הגיע במלאכת החיפוי והסיוע לרמיסת החוק והמשפט עד כדי זלוול בכנסת עצמה ובסמכותה ובסמכות ועדת החוקה, חוק ומשפט, שנתקלה בסירובו הבלתי תקנוני למסור לידעתה את דוח ועדת קרפ.

אדוני השר, סעיף 14(ב) של תקנון הכנסת אומר במפורש, ואני מצטט מהתקנון: "הוועדה רשאית לדרוש מאת השר הנוגע בדבר הסברה וידיעות בעניין שנמסר לדיונה או שנכנס לתחום תפקידה והשר חיבי, בעצמו או על-ידי נציגו, למסור את ההסברות או ידיעות המבוקשות". ומה חשוב יותר מלהיננות לחביעתה ולהחלטה של הוועדה למסור לה פרטים על יישום החוק והמשפט? אתה, אדוני השר, נהגת בניגוד לתקנון. עוד לא קרה ששר משלתי יסרב למסור חומר שוועדה של הכנסת מבקשת ממנו, והנה, לאן הגענו. רמיסת החוק והמשפט בשטחים הכבושים לא חיעצר, בסופו של דבר בקו הירוק.

יתרן קושיות ובעיות" — זה הנושא. לא די לכם בשנאות של היום? איפה הייתם? אתה כשר המשפטים, למה נתת לגרור את המערכת המשפטית לזה? כל אדם רשאי לכתוב ספר, ואחרי הכול, הרי התגובה באה על ספר. זאת היתה חובתך כלפי המערכת שאתה מופקד עליה, גם כלפי הכנסת, דבר זה הוא דבר חמור מאוד, מפני שהוא רק אינדיקציה לדברים הנעשים מאחורי מה שאנו יודעים.

צר לי על שלפחות בתחום זה, שאפשר היה לשמר אותו מעבר למחיצות הפוליטיות המפלגתיות, מעבר לחישובי קואליציה ואופוזיציה, לא עשית דבר, מפני שיש כאן עניין הנוגע לנו, לכולנו, בין שאנחנו בצד זה של הבית ובין שאנחנו בצד אחר של הבית, ולך, בשל תפקידך, יש מעמד מיוחד, שנותן בידך את הכוח ואת הסמכות להשפיע בכיוון זה על עבודתו של הבית, אולם אתה לא השתמשת בסמכות זו כלל ועיקר, וצר לי על כך מאוד.

היו"ר מ' שחל:
תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת חופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון על משרד המשפטים היום, ברצוני להתייחס לנושא אשר חשוב וחמור שיש לו השלכות מרחיקות לכת על עתיד החברה הישראלית, האם היא תהיה חברה חוק ומשפט, חברה של שוויון בפני החוק והמשפט, או חברה הפקר, חברה הרומסת את זכויות האדם והאזרח ומאבדת, בסופו של דבר, כל בסיס מוסרי. כיום ניצבת במלוא חומרתה השאלה ששאל משה שרת ו"ל אחרי הפשיטה הנפשעת על הכפר קיבייה: האם ישראל תהיה מדינת חוק או מדינת שוד?

נושא אכיפת החוק באופן שוויוני על אזרחי המדינה מצד אחד ונושא השמירה על החוק, המשפט וזכויות היסוד של האדם בשטחים הכבושים, בגדה המערבית, ברצועת-עזה ובגולן מצד שני, נושאים אלה מוגעים כיום בפני החברה הישראלית בכל חומרתם, ומה שמתרחש בשטח מכתמת הסטנדרטים השונים בין האזרחים הערבים לבין האזרחים היהודים — גם בישראל — הוא העלמות גמורה מקיום החוק והמשפט בשטחים הכבושים, באווירה של לית דין ולית דיין: והגדרה זו לא אני המצאתי, זוהי הגדרה של היועץ המשפטי בעקבות הוויכוח על דוח ועדת קרפ ויישומו. לפי הדיווח של עיתון "על-המשמר" מיום 25 במאי על הפגישה בין היועץ המשפטי לממשלה לבין שר הביטחון, הביע מר זמר בפני שר הביטחון — ואני מצטט — את תחושתם הקשה של משפטנים, הנובעת מאווירה של לית דין ולית דיין, הוא אמר כי הוא רואה במצב הזה איום רציני המאיים על שלטון החוק והעולל בסופו של דבר לפגוע בעצם מהות השלטון ובחזמתה של מדינת ישראל. מצב זה קורא לכל אדם אחראי ובעל מצפון לזעוק בקול רם באוזני ממשלת הליכוד: היעצרו לפני שזה יהיה מאוחר.

רצוני להתייחס לאווירת האיפה והאיפה בשפיטת אזרחים ערבים: לפעמים אזרחים ערבים מואשמים באותן האשמות והפרות סדר ציבורי כמו אזרחים יהודים, אך העונשים המוטלים עליהם, לעומת אזרחים יהודים, כבדים הרבה יותר. הקנסות המוטלים על אזרחים ערבים בגין בנייה בלי רשיון מגיעים כיום למיליוני לירות, ואף אין התחשבות בכך שהבנייה נעשתה לפעמים בשטח שהפך להיות שטח מחונק, הכלול בתוכנית מתאר, שניתן להפוך את הבנייה בו לכניעה חוקית.

הכבושים ואוירת אין דין ואין דיין השוורת בשטחים הכבושים אין תוצאה של אי-הקפדה פורמלית על החוק והמשפט. עם כל חשיבות ההקפדה — וצריך לקיימה — אין היא תוצאה של אי-ישום החוק ושל חוסר כוח אדם, כביכול. זוהי תוצאה של מדיניות, והיא התוצאה הטבעית של הכיבוש. של דיכוי עם אחד על-ידי עם אחר; מדיניות שמהותה התעלמות ואף רמיסת זכויותיו הטבעיות של העם הערבי הפלשתינאי; מדיניות שמהותה היא לנשלו ממולדתו. מדיניות זו היא שבהכרח תהפוך את ישראל ממדינת חוק למדינת שוד. מדיניות זו היא היא שתשישם את אמרתו הנצחית של קרל מרקס: עם המדכא עם אחר אינו יכול להיות חופשי. יזכור זאת עם ישראל כיום.

קיום החוק והמשפט, השוויון וכיבוד זכויות האדם גם בחברה הישראלית בתוך ישראל עצמה, משמעו לשחרר קודם כול את ישראל עצמה ממדיניות הכיבוש וההתנחלות ורמיסת זכויות העם הערבי הפלשתינאי.

הי"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחברת הכנסת גאלה כהן. חברת הכנסת גאלה כהן — איננה כאולם. אחריה — רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל קליינר.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. — — —

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת נפתלי בלומנטל, אני מזמין אותך לשמוע את נאום הבכורה של חבר הכנסת חיים רמון.

מנחם הכהן (המערך):

חבר הכנסת הצעיר ביותר, נאום הבכורה.

חיים רמון (המערך):

בנוגע לסקירה של שר המשפטים, אני רוצה להצביע על תופעות מספר, שלדעתי מעמידות בסימן שאלה את עתיד שלטון החוק במדינה. שר משפטים איננו חבר ממשלה מן המניין; שר המשפטים צריך גם להיות סקר בממשלה בפני הרצון של חלק מחברי הממשלה שלא להתחשב בכנסת, ולעתים לנסות לעקוף את החוק וכדומה.

לצערי, דווקא שר המשפטים, במקרים מספר איננו ממלא את תפקידו. להיפך, הוא זה שנותן לגיטימציה לניסיונות של חברי הממשלה לעקוף את החוק בדרכים שונות ומשונות.

אתחיל דווקא בדברים שנראים טכניים, ואתייחס בראש ובראשונה לנושא של עינוי הדין במדינת ישראל. כיום, אדוני השר, אני מוכרח לומר לך, האזרחים אינם הולכים לבית-המשפט, לא מכיוון שאינם חושבים כי אינם צודקים, אלא כי הם אינם מאמינים שבית-המשפט יכול לתת להם סעד בתוך זמן סביר.

בסקירה שהגשת לכנסת אמרת שבי-31 בדצמבר 1982 193,912 תיקים היו תלויים ועומדים, לעומת 154,138 תיקים שנשארו בסוף שנת 1981. זאת עלייה של 25%. עלייה זאת מצטרפת לעלייה במספר התיקים שעוברים משנה לשנה. כיום כ-193,000 תיקים תלויים ועומדים בפני שלטונות החוק; כל אחד מהם הוא סיפור, כל אחד מהם הוא בעיה. לא נעשה שום דבר דרסטי על-מנת לשנות את המצב.

אדם הנפגע כתאונת דרכים צריך לחכות 4—5 שנים עד שתקו יישמע בתליאכרי. במקומות אחרים — 3 שנים. עד לקבלת פסק-דין — 5, 6 ו-7 שנים. איזה מין צדק זה? אדם שנפגע כתאונת דרכים איננו זקוק ואינו זכאי לחשלום תכופ?

המשך הכיבוש, שהוא הוא אבי פשעי המתנחלים ורמיסת החוק וזכויות האדם בשטחים הכבושים, יביאו להרס החוק והמשפט במדינת ישראל עצמה. להרס יסודות המשטר הפרלמנטרי ולרמיסת כל הערכים הדמוקרטיים והמוסריים הקיימים עדיין.

חברי הכנסת, שלוש שנים עברו מאז ההתנקשות הנפשעת בראשי הערים בסאם שקעה, כרים חאלף ואיברהים אטוול, ועדיין כאילו לא יודעים דבר, וכשואלים, עונים מוסדות הצבא: חוקרים. כל אחד יודע שאלו רצו הממשל הצבאי ושלטונות הכיבוש הם היו חושפים את הפושעים, אבל הפושעים הם בני בית וכל אחד יודע זאת. שלטונות הכיבוש מעוניינים לחפות עליהם ולא לחשוף אותם.

תמימות היא לחשוב שדין-וחשבון ועדת קרפ ומסקנותיה על אודות פשעי המתנחלים וסיוע הממשל הצבאי להם וכיטול הליכים וחקירות על אודות מעשי רצח נפשעים של חושבים ערבים ועוד ועוד פשעים שאין להם סוף — תמימות היא לחשוב שקורה כך מפני שיש מחסור בכוח אדם, כפי שאמר שר הביטחון. יש מחסור בכוח אדם לחקור ולהביא לענישה, כפי שטוען השר, אבל איך מתיישבת טענה מנוכחת זו עם העובדה שחקירות והליכים משפטיים הופסקו על-פי הוראה מגבוה, בהתאם להתערבותם של שרים ושל חברי כנסת מהקואליציה, בהתאם להוראות שהצבא נתן למשטרה להפסיק חקירות ולבטל הליכים משפטיים? אם כן, היה כוח לחקור, היה כוח להביא למשפט, ואחם הפסקתם את ההליכים האלה על-פי הוראה והתערבות.

מה כתב ה"גרוסלם פוסט" ב"18 במאי? הוא כותב: "מקור משטרה גבוה אמר אתמול, ואשר לגרוסלם פוסט, שההתערבות של פוליטיקאים בחקירתה של המשטרה היתה ביחס לבכיות הכוללות הנוגעות למתנחלים היהודים. כיוון שהאניצידנטים האלה קורים בשטחים, הם מערבים את הצבא, והוא קורא להפסיק את החקירות של המשטרה. משהו מטלפן ואומר: ילד זה בלבו הוא ילד יהודי טוב. אינך צריך להפריע לו. והמשטרה הצבאית מתערבת וקובעת שיש להפסיק את החקירה".

לא, רבותי, כוח אדם לדכא עם שלם — קיים; אנשים שיתלשו את האשכים של הערבים לפי הוראות שר הביטחון לשעבר אריאל שרון — קיימים, ובמספר רב.

שמעו מה אומר שר הביטחון של היום, איש החוק והסדר, כביכול. שמעו איך הוא מצדיק את פעולות ההתעללות והעבירה על החוק מצידם של המתנחלים ומחפה עליהם. בריאיון שהוא נתן ל"דבר" ב-17 במרס, אמר שר הביטחון: "יהודים גרים עכשיו ביהודה ובשומרון, ואומנם רק באקו קטן, אכל אחרי כמעט 20 שנים בלי נוכחות יהודית האוכלוסייה מתקשה להתגלגל. אם נעשים ניסיונות מצד האוכלוסייה הערבית בשטח למרוד להם את החיים" — ובכך הוא הופך את הרוצחות, שהרי כל אחד יודע שהערבים הם הקורבן, זאת אני אומר — "או למנוע מהם לנסוע בבכישים, זה לא בלתי טבעי שיש תגובות". כך אומר שר הביטחון, הדורש, כביכול, לאכופ את החוק והסדר.

בדברים אלה מצדיק שר הביטחון את התפרצותם של המתנחלים ואת עבירתם על החוק והסדר. השרים ומדיניותם, הממשלה ומדיניותה — הם מקור הפשע. הם מקור ההשתוללות, הם מקור אי-אכיפת החוק והמשפט על הפושעים ועל העוברים על החוק.

רמיסת זכויות בני העם הערבי גם בישראל וגם בשטחים

התפטרה הגברת קרפ. מדוע היא נאלצה להתפטר — וזה האקט היחיד שיש לפקיד-ציבור כדי להביא את עניינו לתודעת הציבור. זה כשבוועים אנחנו מבקשים את הדוח בוועדת החוקה ואדוני מסרב להביא את הדוח לאילתר. הוא אומר באמצעות היועץ המשפטי: אני אביא כאשר ארצה. זה, עם כל הכבוד, סירוב מנומס. גם במכתב של היועץ המשפטי כתוב שהדוח יובא, אבל אין שום מגבלה של זמן. נאמר: "כאשר הדיונים בממשלה יסתיימו". מכיוון שאנחנו אמונים על סחבת, ייתכן שהדיונים בממשלה לא יסתיימו גם עוד שלוש שנים. האם אנחנו נחכה שלוש שנים? דוח קרפ מתייחס לאחת הבעיות החמורות ביותר של אי-אכיפת החוק. במקרה הזה על יהודים, אבל לדבריו המצב חמור גם לגבי ערבים: אם כן, הדבר גרוע עוד יותר — יש אי-אכיפת חוק כללית בשטחים. מעולם לא היה תקדים — ניסיתי לברר ושאלתי חברי כנסת ותיקים — שכאשר ועדה של הכנסת דרשה מסמך מהממשלה, הממשלה סירבה. אמן עלי גם הממשלה לשעבר, חיים צדוק, שאמר הממשלה איננה יכול לסרב לבקשה של ועדה, והדבר נוסף על תקנון. הדבר הזה מעיד על זלזול בכנסת. הדבר הזה מעיד שהכנסת היא מטרד לממשלה: כאילו הממשלה אומרת: אל לה לכנסת להתערב בעניין חשוב כל כך. אנחנו הממשלה "נגמור עניין", תסמכו עלינו. אדוני השר, אנחנו איננו סומכים עליכם. שנה שלמה הדוח הזה "שכב" ולא נגעו בו. אני בטוח שהדיון בוועדה רק יכול לזרז את הטיפול בדוח ועדת קרפ, ואתה אדוני אמרת שהעניין הזה הוא חשוב מאין כמותו. אנחנו נשבע את הדיונים? אני מבטיח לך, אדוני השר, אנחנו יכולים רק לתרום לנושא הזה.

אבל אני רוצה להתייחס לעצם הסירוב, שבגללו נזקקתי להגיש בג"ץ בשבוע השני. נדמה לי, לחברותי בכנסת, לא נותר שום מכשיר נגד עריצות הממשלה כלפי הכנסת. אומרים: לא רוצים; ניתן מתי שאנחנו רוצים, ועל-פי שיקול דעת של מי חיתנו? — של פקיד גבוה מאוד, של היועץ המשפטי — אבל הוא אדם ממונה. אם כן, אדם ממונה יחליט בשביל הכנסת אילו מסמכים היא תראה ואילו לא תראה. מתר יחליט פקיד בדרג נמוך יותר, ואנה נגיע? לפי השיטה הזאת לא יובא שום מסמך, שלפי שיקול דעת של פקיד זה או זה אין להניחו לפני הכנסת. האם ייתכן הרבר? האם הכנסת תוכל למלא את תפקידה כמפקחת על הרשות המבצעת? דווקא בנושא הזה, אדוני השר, אני מבטיח לך — אינני יודע אם תשבע נחת מההבטחה הזאת — שבתקופה שאהיה חבר הכנסת אעשה ככל יכולתי ולא אירחע מלגשת לבג"ץ בכל פעם שאחשוב שהממשלה מתעלמת מהוכחות של חברי הכנסת.

אני רוצה להסב את תשומת לבך לאותו בג"ץ שכבר הוזכר היום, הבג"ץ של חבר הכנסת יוסי שריר נגד יושב-ראש הכנסת, שבו קבע השופט בריק אגב-אורחא, שרין תקנון הכנסת כיוון כל חוק במדינת ישראל. זהו תקדים שנקבע לראשונה בבג"ץ ההוא, אבל על-פי התקדים ההוא נהגו כל השנים, ודווקא אדוני, בתקופתך, מנסים לנהוג אחרת. התופעות שנגעתי בהן מעלות ספקות לפחות לגבי הדרך שבה אדוני מנהל את משרד המשפטים. אני סבור שעל השר, לפחות בסקירה הבאה שתונח על שולחן הכנסת, בשנה הבאה, לתת תשובות —

מנחם הכהן (המערך):
אולי יהיה שר אחר?

חיים רמון (המערך):

אם לא יהיה שר אחר — תודה על התיקון. אני מקווה שהנושאים האלה שנוגעים לשורשי שלטון החוק במדינת ישראל יטופלו וישוננו.

לעתים מדובר באלמנות ויתומים. חברות הכנסת יודעות זאת ומנצלות את העניין. הן מציעות סכומים מגוחכים, בידיעה שהאנשים שנפגעו אינם יכולים לעמוד בענייני הדין האלה. שום דבר דרסטי לא נעשה בנושא הזה. אי-אפשר להמשיך ולטפל בנושא זה באופן שגרתי. חובה עלינו לשנות את הגישה מן הקצה אל הקצה.

אני מציע לך, אדוני השר, להפוך את מערכת בתי-המשפט למערכת סגורה מבחינה תקציבית. אנשים אשר יבואו וירצו להתדיין ישלמו אגרה גבוהה. האגרה תשולם על-ידי מי שיפסיד במשפט. נמנע את כל הוצאות השופטים הנוספים על-ידי אגרות גבוהות. הדבר ירחיק אנשים והם לא יפנו לבתי-המשפט אלא אם כן יהיו משוכנעים שיש להם סיכוי לזכות. אני גם מציע, באופן עקרוני, לשלם את האגרות כסוף המשפט. אני יודע שתהיה תקופת ביניים מסוימת, אבל המצב הקיים כיום איננו יכול להימשך.

אני רוצה לגעת בנושא נוסף בקצרה. אדוני השר, ולא ארחיב את עליו מכיוון שהנושא רגיש מאוד. אני חבר כנסת חדש ועורך-דין במקצועי. אני יכול לומר לך מה אומרים על המינויים האחרונים שנעשו בשנה-שנתיים האחרונות על-ידי הוועדה למינוי שופטים. כאשר מדברים על שופטים ומבקרים את הדרך שבה הם פוסקים, בדרך כלל שואלים מתי הם התמנו, ואז הכול כרוך.

אני רוצה לומר לך, אדוני, שבמדינה שהמינויים האלה יימשכו — מערכת בתי-המשפט תיפגע בצורה שאיננה ניתנת לתיקון. אינני חושב שהכנסת תוכל להמשיך ולהחריש לנוכח השיטה שבה מתמנים שופטים ולאחרונה במדינת ישראל. ייתכן שהגיע הזמן לשנות את הדרך שבה מתמנים שופטים, ולהוציא מתוך הוועדה את האנשים שהם פוליטיקאים; אומנם הם נבחרו וצבור, אבל אלה אנשים פוליטיים. הביקורת הולכת וגוברת והיא נלחשת מפה לאוזן עד שהלחשה הזאת הופכת ללחשה רועמת, שמעיבה על החיים התקינים במסגרת בתי-המשפט. ואני אומר את זה בלי קנטרנות, אדוני. אני מצייר תמונת מצב אמיתית, כפי שהיא קיימת היום בקרב אנשי המקצוע. ואתה הראשון, אדוני, שצריך להיות חרד לנושא הזה.

אני רוצה גם לומר מלה מניסיוני בימים הראשונים שלי כחבר ועדת החוקה, חוק המשפט. יראה כמה עסקה ועדת החוקה, חוק ומשפט בשבועיים האחרונים. התחלנו בחוק לין, חקיקה רטרואקטיבית תפוחה שאיננה מתיישבת עם שום כלל מכללי החקיקה הנורמלית.

שבח וייס (המערך):
גם פרסונלית.

חיים רמון (המערך):

גם פרסונלית. המשכנו לדון בהארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום, ואדוני יודע שהיה ניסיון לרפא את הפגם הרטרואקטיבי בהן. ניסיון גם מאוד, מסורבל מאוד, והנושא השלישי שהזעיק אותי, לפחות, הוא הנושא של דוח ועדת קרפ. אומר אדוני שמטפלים בנושא, שאין שום בעיות והכול בסדר. אני פנית אליך בקריאת ביניים —

שר המשפטים מ' נסים:
לא אמרתי כך.

חיים רמון (המערך):

אם כן, אתקן: אדוני אמר שהנושא בטיפול; שמטפלים ויש דיונים. אני שאלתי את אדוני בקריאת ביניים ואני חוזר ושואל, אני הכול כל כך בסדר בנושא של דוח ועדת קרפ, מדוע

בכתב, ואחרי כן הוא רוצה לשקול, להתייעץ, לנתח ולדבר עם אנשים נוספים, לא צריכה ועדת הכנסת לקפוץ ולומר: אני כבר רוצה לראות זאת.

היו"ר מ' שחל:

לי נדמה שהמלה "לקפוץ" קצת צורמת.

מיכאל קליינר (הליכוד):

תציע לי מלה יותר טובה — וקנתי.

היו"ר מ' שחל:

להזכיר.

מיכאל קליינר (הליכוד):

טוב, להזכיר.

רענן נעים (המערך):

חבר הכנסת קליינר, אתה יודע מה תפקידה של הכנסת?

מיכאל קליינר (הליכוד):

לא לקפוץ. כך אמר היושב-ראש.

רענן נעים (המערך):

תפקידה גם לבקר, האם שכחת?

מיכאל קליינר (הליכוד):

כן. כן. תן לי לסיים, חבר הכנסת רענן נעים. עוד מעט תריע לי.

לו הייתי משוכנע שדוח לוועדת הכנסת הוא דוח לוועדת כנסת בלבד, מהותית יכול להיות שהייתי אומר, שצריך לקבל את הדוח בשל חשיבותו הציבורית. אבל כפי שאמרתי, זו גישתי לגבי השאלה האם הוועדה היתה צריכה לבקש היום את דוח ועדת קרפ. אבל כרגע אין לזה קשר לשאלה המהותית שהתעוררה ועומדת היום, שלדעתי, היא אולי יותר חשובה, אדוני שר המשפטים, מהשאלה האם הוועדה חקבל את דוח ועדת קרפ או לא — וכבר אמרתי מה היא דעתי העקרונית בנושא בגלל חשיבות שמניתי.

אין לי צל של ספק, שכאן זוהי שאלה של הכנסת. זה צומת חוקתי שאם הכנסת לא תדאג לצאת ממנו וידה על העליונה, יהיו לשאלה הזו השלכות לא טובות בעתיד. אני סבור בהחלט שסעיף 14(ב), כפי שהוא מנוסח, שהיה מכוון לקבלת כל מידע, הסברה וידיעות, שזכותה של הוועדה לקבלם — לפי השכל הישר כולל גם נייר. אינני בטוח לגבי פרשנות המכתב של היועץ המשפטי. אפשר לפרש אותו בשתי דרכים. אפשר לפרש אותו כפי שפירש חבר הכנסת חיים רמון, כסירוב מינה וביה למסור את החומר אלא בעיתוי שיחליט עליו היועץ המשפטי, ואם זה כך, חושב שוועדת החוקה, חוק ומשפט לא צריכה לקבל את התשובה הזו. אפשר גם לקבל זאת כניסיון לשכנע את הוועדה. שלא תבקש את הדוח כרגע ותחכה עד אשר יסתיים הדיון, ואז תוכל לקבל עמדה ממשלתית בשלה. בצורה כזאת אפשר לקבל את הדוח. אבל אני חושב שעקרונית הוועדה והכנסת צריכות לעמוד על חובתה של הממשלה לרווח לכנסת.

אני רוצה לפנות לחבר הכנסת חיים רמון. שקורס בירכתי אותו: אני חושב שהסכנה הנשקפת לרשות המחוקקת איננה רק מצד הרשות המבצעת. אני חושב בהחלט שאנחנו צריכים גם לשמור על סמכותנו ומעמדנו כלפי הרשות השופטת. אני חושב שזה לא תורם למעמדנו אם בא חבר הכנסת, שהוא איש הרשות המחוקקת, ומנסה לנהל את מאבקו הצודק על סמכויותיו עם הרשות המבצעת דרך הרשות השופטת. הרי כתבר הרשות המחוקקת בידי כלים לאין-ספור. אם נאמר שהממשלה, באמצעות היועץ המשפטי, היתה עומדת על הפירוש המצמצם

אני רוצה לסיים בציטטה קטנה ממה שאמר אתמול יושב-ראש הכנסת. אתמול, אדוני, נגעלה ישיבת הכנסת לאחר כשעה, אפילו פחות, אם אינני טועה. יושב-ראש הכנסת, שכידוע איננו נמנה עם שורות האופוזיציה, הודיע שהוא מביע תרעומת קשה על כך שהממשלה איננה מזינה את הכנסת במעשי חקיקה. אני סבור שזהו התפקיד המרכזי שלך, כשר משפטים, להזין את הכנסת במעשי חקיקה, ואינני מסכים לדבריו של חבר הכנסת ויגור שאם אין חקיקה, משמע שאין צורך בה, שלא צריך להמציא חקיקה. אם שר המשפטים ירצה, אני יכול להציע שורה ארוכה של הצעות חוק שהממשלה תוכל להביאן, ואם הממשלה תגישן אני מניח שמסע הייסורים שעוברת הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת ייחסך ממני.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני רוצה לכרך את חבר הכנסת חיים רמון על נאום הבכורה שלו שהיה מלא הצעות כריזמן: רק אל נא תעלה לנו את מחירי האגרות כבר בנאום הראשון, חבר הכנסת חיים רמון.

חברי הכנסת, רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל קליינר, ואחרי — לחבר הכנסת שבח וייס.

מיכאל קליינר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זכות נעימה היא לי לכרך את ידיי חבר הכנסת חיים רמון — אני מכיר הרבה שנים — לרגל נאום הבכורה שלו בכנסת. מאז ומעולם הכרתי את חבר הכנסת חיים רמון כאיש ציבור מלידה, משפטן, כשירותו המשותף באגודת הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב הוא התגלה כאופוזיציונר חריף, נוכחתי בכך עכשיו, כאשר שמעתי את נאומו, אשר מגן על עמדותיו בחריפות ובאמונה, בהתלהבות ובכנות. אין לי ספק שחבר הכנסת חיים רמון עוד יתרום תרומה נכבדה וחשובה לדיוני הכנסת. עלה והצלח.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להודות לשר המשפטים על הדוח הממצה שהציג בפנינו ועל פעולתו הברוכה למרות כל הביקורות והצללים, ובהחלט יש ביקורת על המערכת המשפטית. שר המשפטים מנצח על אחת המערכות המשפטיות הטובות בעולם, והוא מנצח עליה בתבונה ובשיקול דעת. יש במערכת המשפטית הצטברות של "פקקים". יש מעין סתימה כרונית שגורמת בעיות. מעל במה זאת הייתי רוצה להציע לבדוק הצעות מרחיקות לכת במישור הזה, שלדעתי יש להן חשיבות גם מהיבטים אחרים, מעין ניקוי כללי, או "חניניה" כפי שקוראים לכך, ואפשר לקרוא לכך בשם אחר. לדעתי, המערכת הזו היא מערכת טובה. אילו פעם אחת היו מסירים את ההצטברות הזאת ומדביקים את הפיגור, אין לי ספק שבמערכת כפי שהיא — ואנו מודעים למגבלות התקציביות — אפשר להגיע לתוצאות מצוינות ולמנוע מצב קשה של עיני דין.

אדוני היושב-ראש, את דברי היום אני רוצה לייחד לנושא אחד בשל חשיבותו. אני מבין שהנושא הזכר עליי נואמים קודמי. כוונתי לוויכוח החוקתי החשוב שהתעורר סביב דוח ועדת קרפ.

אני רוצה לעשות הפרדה מוחלטת בין שני עניינים שאין קשר ביניהם ברגע זה, בין השאלה הפרקטית האם ועדת החוקה, חוק ומשפט צריכה לבקש היום את דוח ועדת קרפ לבין השאלה החוקתית, האם כאשר היא מבקשת את הדוח, הממשלה צריכה למסורה לה אותו. אני נמנה עם אלה החושבים, שכאשר ממשלה נתונה בתוך תהליך, ועדת כנסת אינה צריכה לבקש נייר פנימי באמצע התהליך. אני בין אלה החושבים שאם שר מסרים מטיל על עוזר שלו להכין לו דוח

מיכאל קליינר (הליכוד):

ראשית, יש היום דיון בוועדת החוקה. אתה רואה שהעמדות בוועדת החוקה בעניין העקרוני הזה אינן נגזרות לפי החלוקה בין קואליציה לאופוזיציה. אינני מדבר אפילו על הסדר הפורמלי. יש סדר פורמלי. אם הממשלה אינה מבצעת את תפקידה, יש לך סעד חזק הרבה יותר כרשות מחוקקת משיש לרשות השופטת. הרשות השופטת איננה יכולה להפיל את הממשלה. לעומת זאת, הרשות המחוקקת יכולה להביע בה אי-אמון. אבל אני אינני מסתפק בתשובה הזאת.

חיים רמון (המערך):

אתה לא תצביע אי-אמון.

מיכאל קליינר (הליכוד):

נכון. אמרתי שזו התשובה החוקית, אבל אינני מסתפק בה. אני חושב שאם היום היתה בעיה של פירוש, היו מוסיפים לתקנון את המלה "מסמכים".

אל תשכח שיצירת עימות בין הרשות השופטת למבצעת, שלא היה עד היום, זה דבר חמור מאוד. ואנחנו למדנו שהרשות השופטת נזהרת מאוד מאוד מלהיכנס לפררוגטיבות של הרשות המבצעת. והנה, הרשות המחוקקת, שהיא קובעת את החוקים, שהיא מגדירה את סמכות הרשות השופטת, באה אל הרשות השופטת והיא חסרת אונים, ומבקשת, באמצעות אחד מחבריה, את סעדה כלפי הרשות המבצעת, שבעצם כל כוחה וחיותה נובעות מהרשות המחוקקת — אני חושב שזה מצב לא טוב. באותה מידה שאני חושב שהוויכוח העקרוני הזה עם הרשות המבצעת, שאנחנו נקלענו אליו, איננו טוב. לעומתו, השאלה האם נראה את דוח קרפ או לא נראה — איננה חשובה.

לכן, בסופו של דבר, בסיכום דברי פנייתי אל שר המשפטים להבהיר שאין ערעור על כך שזכותה של ועדת כנסת לבקש ולקבל כל מסמך, עם אפשרות לממשלה לפנות אל הוועדה ולתת נימוקים וטעמים מדוע אין לבקש מסמך בשלב זה. אין לי ספק שאם יבוא היועץ המשפטי ביטש שר המשפטים יוציא נימוקים כבדי משקל, הוועדה, כפי שהתחשבה עד היום, תתחשב בהם גם להבא.

היו"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת מיכאל קליינר. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, במשפט הראשון הייתי שרוצה להתייחס בקיצור נמרץ לשתי מגמות שבאו כאן לידי ביטוי בדיון. אחת המגמות יש בה איוז נטייה להיות כרוך אחרי הממשלה; המגמה השנייה — להיות כרוך אחרי בתי המשפט. אני חושב ששתי המגמות כאחת מצטרפות לתמונת מצב ריאלי של תודעה עצמית נמוכה מאוד של הכנסת עצמה.

אני אינני מחפץ כלל ועיקר מן ההערה שהושמעה כאן אחמול, מעל הבמה המכובדת מאוד הזאת, שיש בה נהי. כבי ותמרוקים על כך שהממשלה איננה מיינה את הכנסת בעבודה. איוז מין טענה היא זו? אנחנו צריכים להזין את הממשלה בעבודה.

חברי הכנסת מגישים עשרות הצעות רחפות לסדר היום ורובן נדחות על הסף בלי שום דיון מעמיק בנושאות הכנסת. כאשר חברים מסוימים מתעקשים — אולי מתוך חוסר ניסיון, כי לו היה להם ניסיון הם היו מפסיקים להתעקש — ומגיעים לוועדת הכנסת ומגישים ערעור, אין התייחסות עניינית. פה

של סעיף 14(ב) כאילו "ידעו" איננו כולל מסמך, אתה יודע שפתוחה בפניך הדרך להגיש הצעה לשניו התקנון ולהכניס את המלה "מסמכים" במפורש. יש חברי קואליציה, ואני ביניהם, שאם הדברים היו מגיעים לידי כך — בלי קשר לגישה שלי לדוח ועדת קרפ, ואני מבין את מניעיו של היועץ המשפטי לגביו — הייתי נותן את ידי להוספת המלה "מסמכים". כי אני חושב שזהו הפירוש הנכון. אני חושב שהכנסת וועדת הכנסת צריך שיהיו להן הכלים כדי לבקר, חבר הכנסת רענן נעים, אכן, אכן.

לכן, במישור העקרוני אין לי ספק שצריך לצאת מהצומת הזה בדברים ברורים, בלי הרשות השופטת. אני פונה אליך בבקשה לדחות את פנייתך לרשות השופטת. זה לא טוב כתקדים, גם אם נניח שאתה צודק לגופו של עניין.

רענן נעים (המערך):

לגופו של עניין הוא צודק והפנייה שלך גם כן צודקת.

מיכאל קליינר (הליכוד):

יש פה שלושה שלבים. יכול להיות שלא היה צריך לבקש את דוח ועדת קרפ, אם ועדת החוקה מבקשת — חייבים לתת לה אותו. פה אני מסכים עם חבר הכנסת חיים רמון. אינני מסכים שהדרך לשכנע את הממשלה בבית הזה צריכה להיות על-ידי ריצה לרשות השופטת. זה מצביע על חולשתנו, כאשר אנחנו מתחוקקים. אנחנו קובעים את התקנות ולנו יש הכלים. אם יש אי-הבנה או סעיף בלתי ברור, נבהיר אותו. למה לרוץ לבית המשפט? למה אנחנו חייבים לרוץ לבית המשפט לתרגם, כאשר יש בידי הכנסת לעשות כן?

חיים רמון (המערך):

הפנייה לבג"ץ נובעת מהעובדה שהממשלה אינה מפרשת את הסעיף הזה בדרך שונה ממך או ממני. הממשלה פשוט מסרבת. מה נעשה נגד ממשלה סרובנית? אין נעמוד על זכויותינו, כאשר הממשלה באה ואומרת: כן, נכון. גם היועץ המשפטי אומר: אני אחן. מה נעשה? היכן נקבל את זכויותינו? למה לא נוכל לפנות לאותו גורם אשר נקרא בית המשפט העליון, אשר בו אדם או גוף מקבל את זכויותיו, כאשר יש רשות אשר מתעלמת מהם. פשוט אינני מבין את זה.

יצחק זייגר (הליכוד):

מה תעשה אם יהיה צו וגם אותו לא ימלאו?

רענן נעים (המערך):

לפטר את הממשלה.

יצחק זייגר (הליכוד):

זאת אתה יכול לעשות גם עכשיו.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, זה הפך להיות סימפוזיון מעניין מאוד באווירה האינטימית הזאת שיש כאן. אני מבקש לתת לחבר הכנסת קליינר לסיים.

מיכאל קליינר (הליכוד):

אין טעם להאריך, הבהרתי את עמדותי לגבי הסוגיה. אני חוזר ופונה אליך לדחות את הפנייה לרשות השופטת, ראשית, משום שאתה רואה שיש הליך.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת קליינר, תרשה לי, אסור לי אומנם להתערב, אבל תציע לנו סעד אחר. אני לא הבנתי מהו הסעד שאתה מציע. במידה שיש סירוב.

ככללי המשחק. הגעתי להכרה שעניין השלמת תהליך החוקה, כמרכיב מרכזי בעיצוב כללי המשחק, חיוני וחשוב.

יש לי טענה קשה על היתדות שתוקעים בכל מיני צורות בגלגליה של עגלת התהליך. בדרך כלל זה נעשה דרך יושב־ראש הוועדה שלנו, שהוא בעניין זה, אדוני שר המשפטים. נציג המובהק — נציג הקואליציה ונציג הממשלה. אינני רוצה לבקר אותו כאן אישית על כך. יש לנו הזדמנויות לעשות זאת, כפי שיש לנו הזדמנויות לשבח אותו פעמים רבות. גם בנושא של דוח ועדת קרפ. אני מבין שבעניין זה הוא ממלא חפקיד נוסף על תפקיד יושב־ראש הוועדה. לכן, הטענה העיקרית מופנית אליו.

עניין שני: הסתבת בכת־המשפט. אתה, אדוני שר המשפטים, ציינת זאת כאומץ לב בדוח שלך. ציינת גם את הסיבות, ציינת את השביתה אשר שיבשה את התהליכים. אך גם כלעדי השביתה יש לנו כאן בעיה לאומית. בעיה לאומית ממדרגה ראשונה, שאין לה שום הסבר. הייתי מצפה משר המשפטים, אחרי כך וכך אזהרות, שיתפטר. זה מצב בלתי נסבל. רוב חושבי ישראל חיים היום בהכרה שאי־אפשר לממש שום תהליך משפטי בתנאים סבירים. הם יודעים שיש דין, אבל אין דין. כי אי־אפשר להגיע לבית־דין. זה — עם הספר ועם המשפט. אני מקבל שום טענה של חוסר תקציב. במינהל הציבורי של ישראל יש אבטלה סמויה שאין לה תקדים, עד כמה שאני יכול להביא כאן מניסיוני במחקר משווה של משטרים. עשרות אלפי אנשים במינהל הזה הם בעצם חסרי מעש. משום שאינני אוהב פיטורין ולא הייתי רוצה לראות בפיטורין של איש, אני תומך נלהב ברעיון של הסבות. לא רק פרסונליות אלא גם תקציביות. אני יודע שאפשר לקחת אדם ולמנות אותו לשופט. אני מודע לכך, אבל גם אפשר להכניס נמרץ לשפר את המינהל של בית־המשפט. עליירי צמצום קבלת עובדים בחלק אחד של המינהל הציבורי — בזמן שהם פורשים לפנסיה — להעביר תקציב לבתי־משפט ולמנות שופטים. יש אין־סוף אפשרויות. את התופעה הזאת הייתי מכנה בלי קושי: סרטן בגוף מערכת הצדק של מדינת ישראל. המצב הוא בלתי נסבל. אתה לא יצרת אותו, אבל אתה גם לא פתרת אותו. יש לך עוד שתיים עד סוף הקדנציה הזאת. מובן שאם יתחלף שר המשפטים, ואם יירי חבר הכנסת משה שחל — נגיד, בעקבות חילופי ממשלה — ישב על אותו כיסא, ניתן לו שנה ואחר כך נדרוש ממנו את אותן דרישות.

רענן געים (המערך):
לא רע.

שבח וייס (המערך):

אני מבקש ממך שתראה בתפקיד זה משימה עליונה שלך. דוח ועדת לנדאו מומש רק בחלקו הצנוע. אינני נמנה עם אלה הסבורים שצריך לממש כל דין־חשבון של כל ועדה ציבורית. לכן אני נמנה עם אלה הנרתעים ממניע ועדת ציבוריות. בכל הזדמנות אני מביע דעה בגנות פולחן הוועדות הציבוריות, משום שהן יוצרות ציפיות. אני בעד פתרון הדברים במישור הישיר של פרלמנט־ממשלה. שוועדות הכנסת תהיינה הוועדות הציבוריות שתצטעה הצעות, שהן תדוּפנה את הממשלה לגבש מדיניות בנושא זה. יש שפע של ניסיון משפטי, ציבורי, מינהלי ואחר בשני הגופים האלה. אבל בכל זאת, הרוח ישנו. מחכרו הוא אדם מכובד, רציני, זהיר ולא חפז. הרוח כחוכ כזהירות בלי שמץ של אוטופיות. הוא עומד בשתי רגליו על קרקע המציאות. אני קורא לך לממש ביתר שאת את הרעיונות המגולמים בדוח ולדרוש מן הממשלה חקציב ניכר

ושם, לשם תפארת החזות המהוגנת החיצונית, מאשרים איון הצעה כשלב הערעור, כדי שלא להיאות עקרים לגמרי ואטומים לגמרי מול הלחץ הצורך של חברי הכנסת להכין מעל הבמה הזאת את דופק החיים של ישראל, שביטוי העיקרי הוא בהצעות דחופות לסדר־היום.

אחרי 35 שנות קיום מדינת ישראל וחקיקה של כאלפיים חוקים. יש עומס יתר בחוקים. הבעיה העיקרית שלנו איננה חוקים נוספים, אלא אכיפה של חוקים קיימים. ומאחר שהתפקיד העיקרי של הכנסת הוא פיקוח על הממשלה, וזהו תפקידם של כל הפרלמנטים במדינות דמוקרטיות, אנחנו יכולים לעשות את הפיקוח הזה באמצעות הצעות דחופות לסדר־היום. באמצעות דיונים, באמצעות חיקונים לחוקים קיימים אחרי התנסות של כך וכך שנים. יש כאן שפע של מקום ליוזמה פרלמנטרית.

אני אינני עומד על הברכיים ואינני מבקש כלל מן הממשלה שתזין אותי. אני רק רוצה שכאשר אנחנו דורשים מהממשלה דינים־חשבונות וביצוע תקיף עקבי של מה שצריך לבצע, של החלטות הכנסת — שתעשה את זה. זאת היא הערה אחת, והיא הערה פנימית כלפי עצמנו. מאחר שבדרך הטבע דיון על משרד המשפטים הופך לדיון קונסטיטוציוני, אני מעיר את ההערה הזאת.

הערה שנייה בקשר למידון לבתי־המשפט: אני רוצה להצטרף לביקורת על ההפרה במירון הזה. אם כי אני מודע לכך שמול ממשלה סרכנית או מול ממשלה שרואה בכנסת מטרה — וזאת היא ההרגשה שלי מדי פעם בפעם, כחבר כנסת מנוסה מאוד שכבר נמצא כאן קרוב למחצית קדנציה — לפעמים פסה אצל חברי הכנסת כל חקווה למצוא תרופה למאווים צודקים שלהם כאן בבית הזה, ואז בא בית־המשפט עם יוקרתו.

אבל, זאת היא למעשה התמסרות של הזרוע המחוקקת לזרוע השופטת. הרי אם בית־משפט יפסוק כך וכך פעמים ליכותו של העורר, והפניות הן רובן, למעשה, לבגין — ייתכן שאותו רוב פרלמנטרי שיהיה בשלטון באותה עת יתקן את התוקים כך שלא ייווצר סדק של אי־הירות: וכך בית־המשפט כבר לא יוכל להיכנס לתוך הסדקים האלה ולתת פרשנות כשאלות שהן ביסודו של דבר שאלות של בית־הנבחרים עצמו. או של בית־משפט לחוקה, בשלב של תהליך סיום החקוקה, ובכן, אני מודע לגמרי למניעי הפונים לבגין. אך איני חושב שזאת דרך שיש להשתמש בה.

עכשיו, לגופו של הנושא העומד על סדר־יומנו. אני רוצה להלין על כך שיש מגמה לעצור את תהליך השלמת חקיקת החוקה בישראל. אדוני שר המשפטים, ועדת החוקה, חוק ומשפט, ובתוכה ועדת־המשנה לענייני חוק־יסוד, בראשות חברתי, חברת הכנסת המלומדת והמנוסה שולמית אלוני, היא ועדה חרוצה, עקבית ולדעתי גם מקצועית ממדרגה ראשונה. יש לנו הרגשה — ויותר מכך יש גם בסיס ארגומנטטיבי מאוד להניח — שלממשלה, ועל עניין זה אתה אחראי אישית, אדוני שר המשפטים, לא אצה הדרך להשלים את התהליך החשוב הזה של חקיקה. אינני נמנה עם המתפעמים מחוקה פורמלית. הייתי מעדיף את הדרך האנגלית של חוקה ריאלית. אבל דווקא בשנים האחרונות, לאור הקיטוב הפוליטי הקשה ולאור הקיטוב האידיאולוגי והפרקטי בין הממשלה לאופוזיציה, קיטוב אשר יימשך גם כאשר יתחלף השלטון, ולכן תדאג מאוד הממשלה הנוכחית, שתהיה האופוזיציה הבאה — אנחנו חייבים להחמיר

שר המשפטים מ' נסים:
באתי פעמיים לוועדה: פעם אחת מייד לאחר הגשת הדוח, לסקירה כללית. סקרתי את הנושא הזה. ראיתי את הנימה המגנחת. חסלתי לי, אבל זו עובדה. היתה נימה כזאת אצל חברים לא מעטים בוועדת החוקה, חוק ומשפט. כפעם השנייה באתי להתייעץ אתכם לפני הגשת הצעת חוק בתי המשפט. כדי שיוגש חומר שיהיה מלכתחילה מקובל על הוועדה. גם הדבר הזה. היה כרוך באי-הסכמה. שוב אני אומר: לא נואשתי.

שבח וייס (המערך):

בעניין זה אינני יכול לגלות אחריות לגבי כל הוועדה, ואני מוכרח לומר שאינני זוכר את פרטי הדיון ואני סומך על זיכרונו של השר. אני נואם כאן בשמי. אני תומך ברוב עקרונות הדוח. מעולם לא הבחתי הסתייגות מעקרונותיו העיקריים, וברור לי לחלוטין שמימושו כרוך בהוספה נמרצת של שופטים. לכך הקדשתי את עיקר דברי בראשית הנאום היום. יש להוסיף לא רק שישה שופטים, אלא להכפיל את מספרם, ואני מודע לקושי למנות שופטים.

אני רוצה להעיר כאן הערה, וזה הסעיף הרביעי ולפני האחרון בהערות. חברי הכנסת משה שחל וחיים רמון ציינו את מגמת הפוליטיזציה כמינוי שופטים. אני אולי הייתי אומר "מפלגתיות", כי פוליטיזציה איננה מבהילה אותי. אני חושב שכל עיסוק ציבורי הוא פוליטי, והבולט שבהם הוא מינוי דיוקנים באוניברסיטאות וראשי מחלקות בתי-החולים — הכול פוליטי. במובן של שיוזר שיקולים ציבוריים, מאוריים, רצונות, בחירות וכן הלאה. הכוונה היתה כאן יותר למינויים בעלי אופי מפלגתי למדי. אני יודע שהיום קשה מאוד למנות שופטים מקרב בכירי המשפטים, בגלל האסימטריה המשוועת בארץ בין ההונורריום של המשפטים לבין השכר הגבוה יחסית והמשופר של השופטים. יבוא יום שנתקשה מאוד כמדינת ישראל לגייס שופטים לעבודה ציבורית — ומשפט הוא עבודה ציבורית כפי שרפואה בתי-החולים ובקופות-החולים היא עבודה ציבורית — את טובי בעלי המקצועות החופשיים, בשל השגשוג חסר התקדים, הבלתי מרוסן של בעלי המקצועות החופשיים בשוק הפרטי. המצב העלוב שלתוכו נכנסים משפטים, רופאים, מהנדסים, ארכיטקטים וכימאים וכל בעלי המקצועות החופשיים כשהם עוברים לעבודה כשירות ציבורי הבכיר ביותר, בולט כשהם נפגשים בסופי שבוע, לעת התכנס מסובי יום שיש, ועוסקים בהשוואות של רמות החיים. זו מדינה שיש בה שגשוג מפואר לעמלה ועלכון לעמל גם במקצועות החופשיים, ומשום שלכנסת מעולם לא היה האומץ להיכנס לנושא הזה. אני קורא לך, אדוני שר המשפטים, ליום כאן יזמה.

מערכת בתי-המשפט של ישראל סתומה כמעט לחלוטין בגלל מחסור בשופטים, והצדק אינו ניתן לרוב האנשים, מפני שהוא יקר. זהו צדק למיליונרים. אומר את הדברים האלה בכל נאום על המשרד הזה. כל עוד אהיה בכנסת הזאת. זה דבר בלתי נסבל, שבשכיל עבודה טכנית פשוטה, שאינה דורשת שום תחמחות, כמו רישום מקרקעין בספרי האחוזה בטאבו, מישוה ירהיב עוז לקחת אחוז או אחוז וחצי מכל צד.

שר המשפטים מ' נסים:

היום כל אזרח יכול לעשות את זה.

שבח וייס (המערך):

כדויק, ואני רוצה להצביע על הכיוון הזה. אתם צריכים לחתור למצב שמקסימום שירותים משפטיים — — —

למשרדך. אני יודע אילו חלקים מומשו. אני רוצה להאיר את התהליך כתחום המינהל, גם על חשבון משרדים אחרים.

שר המשפטים מ' נסים:
אפשר לשאול שאלה?

שבח וייס (המערך):
בוודאי.

שר המשפטים מ' נסים:

בנושא זה הופעתי פעמיים בוועדת החוקה, חוק ומשפט. הצגתי את הנושא שעדיין לא מומש. יש שני נושאים שעדיין לא מומשו. אבל עיקר הנשמה של הדוח היא בהעברת כל נושא הערעור, בעיקר ערעור בזכות, מבית-המשפט העליון לבית-המשפט המחוזי. שיהיה למעשה בית-משפט בשתי ערכאות — בערכאה אחת. התגובה בוועדת החוקה, חוק ומשפט — לא כהחלטה, אלא בדברי חברים — היתה לגלוג על ההצעה. כך על כל פנים התרשמתי. התרשמתי שאין חמיכה להצעה. לא נואשתי. אני מתכוון להגיש לכנסת הצעה: עדיין אינני יכול לקבוע מתי, אבל, האם אין סתירה מיניה וביה? נדמה לי שגם אתה לא הסכמת לרעיון הזה. חוץ מזה, למעשה כל הדוח יושם, גם העניין של העברת חלק מכמויות הכניץ מבית-המשפט העליון לבית-המשפט המחוזי. זה תהליך שאנחנו מעבדים אותו.

שבח וייס (המערך):

אדוני שר המשפטים, קודם כול, אני מודה לך על כך שכאן בפרהסיא אתה מביע עמדה של התפעמות ושל הסכמה. הייתי אומר שאפילו אתה נעתר לרוח ועדת החוקה, חוק ומשפט. ציפיתי לכך שגם בנוגע לדוח ועדת קרפ תנהג כאותה צורה. אבל אין דבר.

מה שאני רוצה להעיר — אני עצמי העירוני, לפני הקטע הזה — הוא שאינני גורס שצריך ליישם דוח בשלמותו. לא: מותר שלוועדה תהיה ביקורת ושלך תהיה ביקורת, אבל רוח הדוח הזה ומגמתו הן לקצר את זמן הליכי הדיון קיצור נמרץ.

שר המשפטים מ' נסים:

בכל הכבוד, זה לא בטוח. זה פותר את בעיית בית-המשפט העליון במידה רבה מאוד, אבל מכביד מאוד מאוד על בית-המשפט המחוזי, משום שכעת הוא ידון עוד בכמות גדולה מאוד. הבעיה המרכזית של בתי-המשפט בישראל היא בבית-המשפט המחוזי.

שבח וייס (המערך):

בעיה זו אפשר לפתור על-ידי הוספת שופטים.

שר המשפטים מ' נסים:
כולנו חכמים.

שבח וייס (המערך):

בוודאי, אני פתחתי בכך. אפילו הצעתי לך מקורות מימון, אדוני השר.

שר המשפטים מ' נסים:

לאחר מאמצים, ומונע עוד שישה שופטים לבית-המשפט המחוזי בתל אביב. אי-אפשר להוסיף עוד.

הו"ר מ' שחל:

סליחה, חבר הכנסת שבח וייס. אדוני שר המשפטים, עד כמה שאני זוכר, בוועדה לא היתה התנגדות, לא היתה נימה של לגלוג, להיפך.

שר המשפטים מ' נסים:

שבח וייס (המערך):

אני ממריץ אתכם ליתר פעילות בעניין זה וחושב שיש להפיק זאת בין האזרחים, כי רבים אינם יודעים מה הן זכויותיהם.

רענן נעים (המערך):

"שגשוג לעמלה וכוז לעמל" — לא רע, אני אשתמש בזה כססמה.

שבח וייס (המערך):

לאמיתו של דבר זה הוא תפקידה של הכנסת. זה הוא התפקיד של הכנסת. אבל אני ממליץ שהממשלה — כל ממשלה — תיכנס לעניין הזה. עד שהכנסת חיונה כאן יוזמות נדיבות מאין כמותן, בכל תחום.

ואני מסיים בשתי הצעות: א. לבחון את השאלה של רפורמה בענישה באופן הרבה יותר נמרץ. לתת הרבה יותר עונשים פדגוגיים ופחות עונשי נקם, ובמסגרת צמצום עונשי הנקם — ואינני נכנס עכשיו לשאלה הבין-דיסציפלינרית האם מדובר במשטרה או במישהו אחר — לגבי ידי אתה השר המרכזי בממשלה לענייני צדק וחוק.

המצב בבתי-המעצר בישראל הוא חרפה לעם היהודי והוא חרפה למין האנושי. שום נימוק כלכלי לא יכול להיות לבריץ וליוון המצולה הזאת. לטבח ולרטיבות ולהשפלת צלם אנוש. שהם מנת חלקו של כל עציר. ואנחנו כאן דנים בזה בחדווה. חלק יושב פה וחלק יושב במזנון ורואה את השמש השוקעת של ירושלים, ובבית-המעצר בירושלים נרקבים אנשים חיים. שבחלקם אפילו אינם מוכאים אחר כך לדין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
רובם לא.

שבח וייס (המערך):

אם זה אינו בתחומך, אני מבקש שתזוזם כאן יוזמה, ושום חשבה תקציבית לא באה בחשבון. אלה שאלות אלמנטריות. במדינה שבה יש כל כך הרבה שגשוג, ובירושלים של מעלה יש כל כך הרבה בתי תלפיות, אסור שהמרתף העלוב הזה יישאר תודה רבה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המערך):
אדוני השר, האם אתה מסכים היום?

היו"ר מ' שחל:

חברת הכנסת אלוני, יושב-ראש הכנסת העיר לי שאני סוגר ישיבות. אני חושב שחברת הכנסת אלוני תהיה אחרונה הנואמים, מפני שאחריה רשום חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, והוא איננו באולם.

שולמית אלוני (המערך):

תעביר את שני הנואמים האחרונים לישיבה הבאה, אם השר אינו מסכים היום.

היו"ר מ' שחל:

אם אדוני השר רוצה שלא להשיב עתה, אלא שיהיו עוד שני נואמים, אני אכריז על חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי שהוא

הנואם האחרון. וזה לא אומר שאני הפסקתי ישיבה. אני רוצה שכולם יעידו על כך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתחיל בצד החיובי יותר. לקראת הדיון הזה בדקתי את המצב במערכת בתי-המשפט ומצאתי שהמצב לא הורע, אלא במידה מסוימת הוא הוטב. אם כי בבית-המשפט העליון המצב הורע בצורה רצינית מאוד, בעיקר בגלל היעדרם של שופטים.

שר המשפטים מ' נסים:

לא, סלח לי, מה זה "היעדרם"? צריכים לדעת את המציאות. עוד לא קרה כדבר הזה. זה כבר שנה וחצי שיש בבית-המשפט העליון 14 שופטים במקום 12 לפי התקן. על-ידי חוספת מינויים בפועל.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני השר, המשפטים, אלה מינויים של רוטציה, והם חסרים במקום אחר. אבל בבית-המשפט העליון העומס גדול. בתל-אביב המצב לא הורע, וייתכן שאילו לא היה השביתה, המצב אפילו היה משתפר במקצת.

שר המשפטים מ' נסים:

נכון.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כך שבעניין זה אינני יכול לבוא אליך בטענות.

היו"ר מ' שחל:

בחפיפה המצב הורע, בתל-אביב הוא לא כל כך גרוע.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

המצב בתל-אביב לא הורע, ואני פשוט רוצה לציין את זה.

שר המשפטים מ' נסים:

בבית-המשפט המחוזי המצב לא כל כך טוב. בתל-אביב המצב לא כל כך גרוע, אבל בשאר בתי-המשפט המחוזיים המצב טוב יותר מהרבה מדינות בעולם. זו עובדה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא הייתי מציע להתקדם ולהשתבח עד כדי כך, אדוני השר המשפטים. די אם אציין שאין הרעה במצב — ואפשר לומר שהמצב לא הורע. יש מגמות לשיפור ונקווה שהן תמשכנה: אם כי פה ושם יש, כמובן, מקומות שהמצב הורע קצת. אבל בסך הכול, אי-אפשר לומר שהמצב ממשיך להתדרדר. בירדני זאת לצורך הדיון הזה. לכן, בנושא הזה איננו צריכים להיות כל כך מודאגים.

עד כאן — הדברים החיוביים, אדוני השר המשפטים וחברי הכנסת. ממאן ואילך אני רוצה לבוא בטענות אל השר המשפטים. אני רוצה לבוא אליו בטענות לא לגבי החקיקה, אם כי יש ביקורת עליה, ולא לגבי הפגיעה של המשרד או של הממשלה כולה בהצעות חוק פרטיות של חברי כנסת — ואני שותף לחברים אחרים בהרגשה שאין נותנים לנו לקדם הצעות חוק, אפילו הן טובות. אני בא בטענה קשה על ששר המשפטים אינו ממלא תפקיד בממשלה מעבר לתפקיד שלו כשר המנהל משרד, מעבר לתפקיד שלו כחבר קבינט: עליו לשמש קול החוק במדינת ישראל. הוא צריך להשמיע את קולו בעד שלטון החוק, בעד קיום החוק, בעד שוויון האזרחים בפני החוק, נגד עיוות הדין. הוא חייב ללכת בראש המחנה. אינני רוצה לראות את השר נגד לזה או מקבל עליו את הדין, אלא אם כן ברצונו להיות שר משפטים בעל חשיבות במדינת ישראל ובקבינט הזה.

שהיועץ המשפטי דאג לבוא לראש הממשלה ולומר לו שיש סיטואציה כזאת ויש להקים ועדת חקירה. אני יודע זאת.

שר המשפטים מ' נסים:
זאת איננה ועדת חקירה. זאת ועדת בדיקה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
ועדת בדיקה, צוות לבדיקת המצב. אני מצטער שהשתמשתי כמונח ועדת חקירה. הוקם צוות. אבל הקמת הצוות, הוזה צריכה להיות אקט טבעי של שר המשפטים או של משרד המשפטים או של היועץ המשפטי לממשלה. עבר הרבה זמן. משנת 1980, עד שהוקמה הוועדה. וכשהוקמה — עבר הרבה מאוד זמן עד שהיא יושבת על המדוכה. אולי לא היה מנוס מכך. אבל אחרי שהיא גמרה את עבודתה, אדוני היושב ראש, עברה עוד שנה עד שהתחילו להתעסק במסקנות בצורה רצינית. גם כזה אני רואה פגם בהתנהגותו של משרד המשפטים. מפני שכדברים האלה הוא צריך להיות החלוץ ההולך לפני המחנה.

ועכשיו, אדוני שר המשפטים, אני רוצה להעיר על יחס הממשלה אל הכנסת. הרי אתה יודע, שאני, אישית לפחות, כאשר יש בקשה ממשרד המשפטים לעשות עבודה, אינני נרתע ואני מוכן לעזור בכל דבר, ולמרות היותי באופוזיציה, אני מוכן לטפל לגופו של עניין בכל הסוגיות המובאות לפנינו. אבל, בסך-הכול אני מרגיש שיש ניסיון להצר את פעולותיהן של ועדות הכנסת ואת פעולתה של הכנסת לעומת הממשלה. וכשיש איזון בעיה, "שולפים" לנו את התקנון, אותי התקנון מעניין מאוד כשאני צריך לדאוג לעבודה התקינה של הבית, אבל הייתי מצפה משר המשפטים שכאשר ועדה דורשת חומר, או כאשר ועדה דורשת פעולה מסוימת, או כאשר היא רוצה ללכת בקו מסוים — שתהיה תמיכה מלאה והכנה, לא לעצם הנושא, הנושא יכול להיות שנוי במחלוקת, אלא להצגת האינפורמציה, להעמדת עזרה מצד משרד המשפטים, עזרה מלאה וללא היסוס.

אני מוכרח לציין שבשנתיים האחרונות ראיתי בכמה הזדמנויות התייחסות שלילית מצד כמה וכמה אנשים ממשרד המשפטים — אתה מופקד עליהם — לגבי ועדות הכנסת. אני יכול לתת לך דוגמה אחת לפחות, כאשר חברים ואני ביקשנו ממשרד המשפטים שינסח כשביכלו הצעת חוק מסוימת, נתקלנו בסירוב, ובמקום עזרה, במקום תמיכה, קיבלתי מכתב מנומק יפה עם כל סעיפי התקנון, ש"איננו חייבים לעשות את הדבר הזה". האם בצורה כזאת רוצים לעודד ולטפח את הכנסת?

ועכשיו אני רוצה לדבר על הדוח של ועדת קרפ. כאשר אנחנו מבקשים חומר, מתחילים לשלוח לנו סעיפים ואומרים לנו: לפי סעיף 14 של תקנון הכנסת זו איננה אינפורמציה.

שר המשפטים מ' נסים:
מי אמר את זה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
זה נטען. בשבוע האחרון שמענו את זה מאנשים שונים.

שר המשפטים מ' נסים:
ממי?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אינני רוצה להיכנס כאן לפירוט. שמענו את זה.

שר המשפטים מ' נסים:
ממי?

הוא היה צריך להיות המנהיג שהולך לפני המחנה; לא ראש הממשלה, לא שרים אחרים, אלא דווקא שר המשפטים.

אני רוצה להביא דוגמה. הרי העניין של הקמת ועדת החקירה בעניין סברה ושתילה לא היה דבר שהממשלה קיבלה על עצמה בקלות. מייד אחר כך לא קם שר המשפטים ואמר: צריך להקים ועדת חקירה ממלכתית כדי לבדוק את העניין. הוועדה נפתחה על הממשלה הר כגינית, וטוב שהיא נכפתה עליה. אבל עד שנכפתה — לא שמענו את קולו של שר המשפטים. הוא היה צריך להיות הראשון לומר זאת, עוד לפני שמישהו באופוזיציה או בקואליציה העלה את הרעיון.

וכאשר הוציאה ועדת החקירה את מכתבי הביניים והוועדה הוחקפה בפומבי עליידי חברי הכנסת ועליידי הציבור, לא שמענו את קולו של שר המשפטים ואמר בקול רם ובאופן חד-משמעי: לא ייתכן כדבר הזה.

וכאשר ועדת החקירה סיימה את עבודתה והתפרסמו מסקנותיה, ואנחנו שמענו מפי שר בממשלת ישראל, שר הביטחון לשעבר, כיום שר בלי תיק, התקפות קשות על הוועדה ועל ההחלטות שלה, לא שמענו את שר המשפטים אומר: בוש לך, שלא תעז לומר דברים כאלה, אתה פוגע באושריות הדמוקרטיה. בקול ענות חלושה אמר שר המשפטים משהו, על שיש לכבדה את מסקנות הוועדה, כאילו הדבר הזה שנוי במחלוקת. הוא היה צריך לומר את הדברים האלה באופן ברור לשם ולאנשים אחרים שתקפו את ועדת החקירה.

יצחק זייגר (הליכוד):
האם אתה מתנגד לביקורת? אינני מבין אותך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
חבר הכנסת זייגר, את התמיכה הנלהבת שלך במשרד המשפטים השמעת כבר. אני זוכר את התנגדותך ואת הדברים שאמרת על ועדת החקירה. נעזוב את זה. זה איננו מהרגעים היפים שלך. אני מציע לך שלא להזכיר את השעות האלה.

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, היו הרבה מאוד פגיעות נוספות. אני חושב שכאשר הרמטכ"ל לשעבר הודה שהוא הוציא הוראות שהן בבחינת "טרטורים", הרי אלה לא היו דברים שאינם ידועים. לא שמעתי שמשרד המשפטים עשה איזו פעולה לביטול הוראות אלה. נכון שזה עניין של הפרקליטות הצבאית הראשית, ואולי למשרד המשפטים אין לזה נגיעה. אבל אני קורא לשר המשפטים לעמוד מעל הדברים האלה, ולשמור שבכל מקום שאנחנו איננו נוהגים לפי הנורמות המקובלות במדינת ישראל או לפי הנורמות שאנחנו מתיימרים שהן צריכות להיות הנורמות המקובלות — עליו לקום ולצעוק ולהתערב ולומר: לא ייתכן כדבר הזה. גם את זה, לא שמענו ממנו.

עכשיו, אדוני שר המשפטים, לעניין ועדת קרפ. אינני נכנס לשלב האחרון, לוויכוח שמתיקם עכשיו על יחס הממשלה לכנסת. עוד אנע בו בהמשך דברי. אבל אדוני שר המשפטים, הוועדה הזאת הוקמה מפני שמשפטים בישראל לא יכלו להשלים עם האינפורמציה שהגיעה לידיהם, והם לחצו על היועץ המשפטי ועל משרד המשפטים לטפל בנושא הזה. ורק מפני שאנשים אלה לא יכלו לישון, הטרידו וכאו אל מי שצריך היה לבוא אליו, בסופו של דבר קמה ועדת החקירה.

שר המשפטים מ' נסים:
לא ועדת חקירה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני שר המשפטים, אני שמח שהיא הוקמה, אני שמח

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אף שאני מכיר את דבריו עליפה, כולי אוזן לשמוע.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אתה לא שמת לב, הוא הפנה את האוזן אלי.

יצחק זיגור (הליכוד):
אצלנו בליברלים יש סיעות, אולי גם בשינוי יש.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני שר המשפטים, אני מבקר קשות מוסד שבמסגרתו אני פועל כל ימות השנה. אינני מדבר כאן כזר, אני מדבר כחבר פעיל של ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני אינני מדבר בחלל הריק, חלק ניכר מחברי, לרבות חברי קואליציה, יש להם תחושה שאנחנו מהווים איזו טרחה שהיא, איזו טרדה שהיא, איזה דבר שצריך לעבור אותו, אבל איננו משמשים הגוף הריבון, המחוקק והמפקח על פעולות הממשלה. אני בא אליך כתביעה: לא רק שבתי המשפט יפעלו ביעילות, לא רק שתהיה יותר חקיקה פרטית של חברי הכנסת ולא רק שיעזרו לנו בוועדת המשנה לחוקי-יסוד לגמור את חוקי-היסוד — אז גם אתה תוכל להתפאר — אלא אני רוצה לראות שאתה וכל שר משפטים תקומו תזעקו כאשר תראו עוול, כאשר תראו אפליה, כאשר תראו אי-ביצוע של שלטון חוק. אני דורש שתראה בכך חלק אינטגרלי ומרכזי של תפקידך.

אתה סיימת בדברים מסוימים שאמרת בשנה שעברה: את הדברים האלה אני אמרתי בשנה שעברה, ואני אומר אותם השנה ואמשיך לומר אותם, מפני שאם לא נקיים שלטון חוק במובן הרחב, כפי שצינתי — וזה מופקד בידך — הרי שהעברת חוקים, ספרורים ומספורים, או התקנת תקנות, או יעילות של בתי המשפט יהיו דבר חשוב, אבל שולי בהשוואה לבעיה המרכזית של שלטון החוק איננו נשמר בצורה נאותה, והאחריות תיפול עליך.

היור"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. עם דבריו אנחנו מסיימים את הדיון הערב. אני רוצה להודות לתמשת חברי הכנסת ולשר המשפטים. איתם יחד אנו נועלים את הישיבה הזאת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
שישה חברי הכנסת.

היור"ר מ' שחל:

חמישה חברי הכנסת וחברת כנסת שטרם החליטה האם היא יושבת או שהיא נמצאת בדרך ליציאה.

שרה דורון (הליכוד):
אני בדרך לכניסה.

היור"ר מ' שחל:
יכולתי לומר שהיא גם מועמדת לתפקיד שר.

חברי הכנסת, ישיבת הכנסת הבאה — מחזר, כ' בסיוון התשמ"ג, 1 ביוני 1983, בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
מאנשים של משרד המשפטים. אני מוכן לומר לך, אינני רוצה לומר את שמותיהם לפרוטוקול.

שר המשפטים מ' נסים:
ממשרד המשפטים לא שמעת זאת. זה לא נאמר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
בסדר. אם כן, אני שמח שבהזדמנות זו יצאה הבהרה ממך. ואני שמח לראות שאתה אינך רואה מגבלה במסגרת סעיף —

שר המשפטים מ' נסים:

אני רוצה לדייק. מה שאתה אמרת לא נאמר עלייך משרד המשפטים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל העובדה היא שלא קיבלנו את הדוח. קיבלנו סירוב בכתב למסור לנו את הדוח, לפחות בשלב זה, והוסבר לנו שלא מגיע לנו הדוח הזה. ויכולתי לספר לך מקרים נוספים.

אדוני שר המשפטים, אני רואה בזה בעיה רצינית מאוד. כי אני רוצה שאתה תנחה את משרדי הממשלה — ובמיוחד את משרדך — שיש הייררכיה, במובן זה שאנחנו מפקחים על פעולות משרדי הממשלה; אנחנו מפקחים ולא כל גוף אחר, וזאת בתי המשפט בתחומם. ומה שמתחיל להיווצר בכנסת הזאת הוא, שאנחנו איננו מפקחים. שמים אותנו בצד, ושם נותנים לנו לשחק בדברים אלה ואלה, ואנו איננו יכולים למלא את תפקידנו לפקח על הממשלה. אני רואה את זה בחומרה. מפני שזוהי פגיעה בדמוקרטיה. ואני אומר לך את זה מעבר לוויכוח של קואליציה ואופוזיציה, משום שאני חושב שדבר כזה צריך להיות הנורמה הכללית ולא חשוב מי בשלטון ומי באופוזיציה. לא שמעתי ממך ולא ראיתי ממך התנהגות שתתקן את המצב הזה, שתביא להפיכת הכיוון, וכזה אני רואה חיסרון גדול במילוי תפקידך ובמילוי התפקידים של משרד המשפטים. אני מבין בהחלט שיש בינינו ויכוחים עקרוניים ואידיאולוגיים על חוקים, על הוראות שונות; זה לגיטימי. אינני יכול לבוא אליך בטענה שאתה רוצה חוק כזה ואני רוצה חוק כזה. כפי שאתה אינך יכול לבוא אלי בטענה. אבל זה שאתה אינך רואה את עצמך כמגן הכנסת במילוי תפקידה הקונסטיטוציוניים כמפקחת על הממשלה, בנוסף על העובדה שאתה אינך חוד החנית של הפעלת החוקים — — —

היור"ר מ' שחל:

סליחה. חבר הכנסת רובינשטיין, אני משוכנע שאתה מעוניין לשמוע את חברך לסיעה, חבר הכנסת וירשובסקי —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
הוא כבר יודע מה אני עומד לומר.

היור"ר מ' שחל:

— , או שאתה כבר מכיר את דבריו עליפה.